

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและ
บ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ระยะที่ 1

โดย
ธัญญา ตันตระกูล และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและ
บ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ระยะที่ 1

โดย

ธัญญา ตันตระกูล และคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ประสบผลสำเร็จก็ด้วยความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มีท่านผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัญญัติ แก้วส่อง เป็นผู้อำนวยการ และได้รับความช่วยเหลือ คำแนะนำเรื่องแนวคิด กระบวนการจัดทำงานวิจัยชุมชน วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการเขียนรายงาน จาก อาจารย์พิภพ หัสสา ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและใคร่ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ที่สำคัญงานวิจัยครั้งนี้ จะสำเร็จไม่ได้เลยหากไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เฒ่าผู้แก่ เด็กและเยาวชน คนในชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ และที่สำคัญยิ่งคือความวิริยะอุตสาหะของทีมนักวิจัยเอง ที่มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สามารถดำเนินงานวิจัยจนเสร็จสิ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการในระยะที่ 1 ได้สำเร็จ

ในฐานะหัวหน้าทีมรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง และใคร่ขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความจริงใจ

ธัญญา ตันตระกูล และคณะ

สิงหาคม 2558

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การวิจัยรูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประวัติและพัฒนากลุ่มชุมชน แหล่งทุนทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชน 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ 3) เพื่อศึกษาทัศนคติ การดำเนินงานเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชน 4) เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 5) เพื่อศึกษาผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 6) เพื่อศึกษารูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้า และบ้านใหญ่ดงเจริญ

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย ได้แก่ 1) เด็กและเยาวชนอายุตั้งแต่ 8-18 ปีบริบูรณ์ 2) ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนทุกคน 3) ผู้เฒ่าผู้แก่ 4) ปราชญ์ชาวบ้าน 5) ผู้นำชุมชน 6) โรงเรียนดงเว้าดงเจริญวิทยา 7) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพนสว่าง 8) องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง

เครื่องมือที่เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ประเด็นวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารจากกำหนดผู้ใหญ่บ้าน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพนสว่าง องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง โรงเรียนบ้านดงเว้าดงเจริญวิทยา และการสืบค้นข้อมูลอินเทอร์เน็ต 2) ประเด็นเวทีประชุม 3) ประเด็นสนทนากลุ่ม 4) แผนที่ชุมชน 5) แบบสัมภาษณ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักการเหตุผลและอัตราร้อยละ

ผลการศึกษา

1. ด้านประวัติและพัฒนากลุ่มชุมชน แหล่งทุนทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชน พบว่าคนรุ่นหลังโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่ไม่ทราบประวัติและพัฒนากลุ่มชุมชน ทุกคนทราบว่ามีการพัฒนาในชุมชนและมีการใช้ประโยชน์ตามกฎหมายที่หมู่บ้านตั้งกันไว้ในส่วนศักยภาพของคนในชุมชนพบว่ามีความรู้และทักษะที่หลากหลาย เช่น การทอเสื่อ การจักสานมวยหรือหวด (ภาษาสำหรับนั่งเข้านอน) แต่โดยส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการกลุ่มไม่มีความรู้และทักษะในด้านการบริหารจัดการเรื่องกลุ่ม องค์การ

2. สถานการณ์ของเด็กและเยาวชนของชุมชน พบว่าทั้งสองหมู่บ้านมีเด็กเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 8-18 ปี จำนวน 381 คน พบว่า มีเด็กที่กินเหล้า 155 คน สูบบุหรี่ 126 คน ทั้ง

สองกรณีมีเด็กที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อายุน้อยสุดคือ 8 ปี ซึ่งมีมากถึง 8 คน และมากที่สุดที่อายุระหว่าง 16-18 ปี จำนวน 53 คน โดยสาเหตุหลักๆ มาจาก 1) การเลียนแบบจากสื่อต่างๆ รวมทั้งจากผู้ใหญ่ในชุมชน 2) สังคมเพื่อน 3) เป็นค่านิยม ที่คิดว่าเป็นความเท่ 4) อยากลอง

3. ทศนคติการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชน ในด้านทัศนคติพบว่า กลุ่มผู้ใหญ่ที่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี มีทัศนคติในเรื่องสวัสดิการว่า เป็นเรื่องของการช่วยเหลือจากรัฐ รัฐหรือผู้มีอำนาจมีหน้าที่จัดการ หรือจัดหาความช่วยเหลือให้กับคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสวัสดิการด้านสุขภาพ ด้านเงินช่วยเหลือเบี้ยยังชีพ ด้านความร่วมมือกับผู้นำชุมชน เช่น ถ้าเข้าร่วมประชุมก็จะได้รับการแจกผ้าห่ม เป็นต้น

สำหรับทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 8-18 ปี ในเรื่องสวัสดิการ ส่วนใหญ่เข้าใจว่าการทำงานหรือกิจกรรมต่างๆ ล้วนเป็นเรื่องของสวัสดิการทั้งสิ้น เช่น การไปทำงาน รับเหมาก่อสร้าง การรับจ้างทำงานต่างๆ ในห้างร้านหรือบริษัท การทำงานเกษตร การออมเงินไว้ใช้ในการศึกษา การเดินทางด้วยความปลอดภัย (โดยใส่หมวกกันน็อค ไม่ขับรถเร็วหรือไม่แข่งในที่คับขัน) การบริการคนในชุมชน การช่วยงานกันในหมู่บ้าน การทำงานของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ทำด้วยชุมชน เป็นต้น

การจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนในอดีตอยู่ในรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่ทุกคนต้องหาอาศัยธรรมชาติ ซึ่งตอนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์มาก เพราะมีแหล่งน้ำที่มีปริมาณปลาเป็นจำนวนมาก และหลากหลายชนิด ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ทุกคนใครหาได้ตามความต้องการ การศึกษาเรียนรู้ในสมัยนั้นรัฐบริการในเรื่องการเรียนการสอน

ในปัจจุบันยังคงรูปแบบการจัดสวัสดิการโดยครอบครัวเป็นหลัก แต่จะมีภาครัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การศึกษาที่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ภาครัฐจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในชุมชน ทั้งบริการในสถานศึกษาแต่ละแห่งมีการบริการในเรื่องอาหาร เสื้อผ้า อุปกรณ์เครื่องเขียนแบบเรียน ตามนโยบายของรัฐ รวมทั้งการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมที่เหมาะสมตามวัย โดยมีชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา ด้านสุขภาพที่มีคนในชุมชนร่วมเป็นอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) ในส่วนชุมชนจัดการเอง เช่น การจัดการทรัพยากร ได้แก่ แหล่งน้ำ ป่าชุมชน เป็นต้น เรื่องพันธุ์ข้าวและเมล็ดพันธุ์ผักบางชนิด ที่คนในชุมชนยังมีการแลกเปลี่ยนและเก็บพันธุ์ไว้ใช้เอง เช่น ข้าวเหนียวที่ใช้ปลูกในนาปี เป็นพันธุ์เตี้ย

ประทุม ซึ่งมีเม็ดเงินและสวยงาม การตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งนำกำไรมาจัดสวัสดิการทุนการศึกษาให้กับเด็กที่เป็นสมาชิก การเปิดโอกาสให้เด็กเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยให้เด็กเข้ามาเป็นกรรมกรกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทำหน้าที่รับฝากเงินออมเด็ก

4. ผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ผลกระทบเรื่องความเป็นอยู่ จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี ทำให้มีความสะดวกสบายในการเข้าถึงแหล่งอาหาร จากอดีตที่สามารถหาอยู่หากินได้ตามธรรมชาติ ปัจจุบันครอบครัวต้องหาซื้อตามตลาด ไม่ว่าจะเป็นตลาดในอำเภอ ตลาดในตัวจังหวัด หรือศูนย์การค้าขนาดใหญ่ อย่างแม็คโคร โลตัส หรือตลาดนัด ส่งผลให้เด็กเยาวชนก็คุ้นเคยกับการเข้าถึงแหล่งอาหารตามตลาด ต้องพึ่งพาอาหารจากตลาดทั้งหลายดังกล่าว ผลกระทบเรื่องการศึกษา รูปแบบการศึกษายังคงรูปแบบเดิม จากอดีตที่เป็นการจัดการโดยรัฐและมีครูสอนตามหลักสูตรของสถานศึกษาตามนโยบายของรัฐ จะต่างกันคือการจัดการ ซึ่งเดิมโรงเรียนอยู่ในเขตวัด ก็จะมีการจัดการร่วมกัน

ปัจจุบันตามนโยบายของรัฐระบุให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการสถานศึกษา จะมีชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหลักสูตรซึ่งในทางปฏิบัติแล้วการมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีระดับมากน้อย ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหารของโรงเรียนและศักยภาพของชุมชน

ผลกระทบเรื่องสุขภาพ สมัยดั้งเดิมที่ชุมชนยังไม่มีสถานอนามัย จะมีการดูแลตัวเอง และดูแลกันเองในหมู่บ้านพี่น้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกินการอยู่ การเจ็บไข้ได้ป่วย ก็จะมีญาติพี่น้องมาดูแลกัน การเจ็บป่วยถ้าไม่มาก มักรักษากันตามพื้นบ้านโดยกินยาพวกสมุนไพร แม้กระทั่งการคลอดลูกก็ไม่ต้องไปโรงพยาบาล คลอดกับหมอต้าแยในหมู่บ้าน แล้วรักษาดูแลตนเองตามวิถีชาวบ้านที่ปฏิบัติสืบกันมา ซึ่งแตกต่างกับในปัจจุบันที่ทุกคนเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไป รัฐจะมีนโยบาย “30 บาทรักษาทุกโรค” ไม่ว่าจะเป็นใช้บริการจากสถานอนามัยใกล้บ้าน (ที่ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) หรือโรงพยาบาลในตัวจังหวัด และหากมีสิทธิพิเศษ เช่น เป็น อสม. ก็จะได้รับบริการฟรี ไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งถ้าเกิดเหตุฉุกเฉินจะมีบริการ 1669 ให้บริการเรื่องยานพาหนะรับส่งไปยังโรงพยาบาลในจังหวัด ซึ่งมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลอยู่ รวมทั้งยังมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชน ที่ให้สวัสดิการสำหรับผู้ที่เป็นสมาชิก ในเรื่องของการเจ็บป่วยและต้องนอนโรงพยาบาล รวมทั้งสวัสดิการเรื่องการเผ่าไข้ซึ่งก็นับมาเพื่อความสะดวกที่ส่วนต่างๆ พยายามจัดหาไว้บริการ จะมีอุปสรรคบ้างก็ในเรื่องของการให้บริการและการเข้าถึงบริการเหล่านั้น ผลกระทบเรื่องบุญประเพณี งานบุญประเพณีเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ใช้คำว่า “กินทานนำกัน” ถ้าช่วยเป็น

เงินก็ 1-2 บาท ช่วงหลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ผู้นำชุมชนได้จำแนกฐานะครอบครัวออกเป็น 3 ระดับเรียกว่า 1-2-3 ระดับหนึ่งคือ “คนปมี (คนจน)” ช่วยงานบุญ 100 บาท ระดับสองคือ “คนพอมมี (ปานกลาง)” ช่วยงานบุญ 200 บาท ระดับสามคือ “คนมี (คนรวย)” ช่วยงาน 300 บาท แต่ปัจจุบันคนในชุมชนเรียกงานบุญประเพณีว่า “บุญหำร้อย” เพราะทุกหลังคาเรือนต้องช่วยงานบุญละ 500 บาท เสมอหน้ากันทุกคน และงานบุญในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นงานบุญครอบครัว (งานบวช งานแต่ง งานศพ) หรืองานบุญของหมู่บ้าน (บุญเดือนสี่ บุญสงกรานต์ บุญเดือนหก) ก็ต้องมีมหรสพ เช่น หมอลำซึ่งมาเล่นประกอบในงานให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการทะเลาะวิวาทกันของวัยรุ่นในชุมชน ที่มักกินเหล้าในงานบุญหรือกินที่บ้านแล้วมาเที่ยวในงานบุญ

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสม ควรเป็นการจัดสวัสดิการที่ทุกคนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นการออกแบบกิจกรรม ที่เน้นการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน และควรมีกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับช่วงวัยและสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน รวมทั้งใช้ปัจจัยจากฐานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงานของชุมชนมาเป็นตัวเชื่อมร้อยกิจกรรม โดยมีผู้ใหญ่เป็นพี่เลี้ยงช่วยประครองเท่านั้น ทีมวิจัยจึงได้รวบรวมข้อเสนอในการทดลองจัดกิจกรรมสำหรับเด็กเยาวชน ดังนี้ 1) กิจกรรมประเพณีบุญสงกรานต์ 2) ฟีลสอนน้อง (ผ่านกิจกรรมเล่านิทาน อ่านหนังสือ) 4) ค่ายทักษะชีวิต 5) ตลาดชุมชน ซึ่งทั้ง 5 กิจกรรม กลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจะมีความหลากหลายและมีความเหมาะสมตามช่วงวัย ซึ่งการจัดสวัสดิการส่วนนี้ แกนหลักที่จะดำเนินการเป็นเด็กและเยาวชนที่ทีมวิจัยคัดกรองมาจากการจัดเวทีกระบวนการต่างๆ ซึ่งทีมคาดหวังว่า จะเป็นกิจกรรมที่ตอบโจทย์ให้กับเด็กเยาวชนที่บอกกับทีมวิจัยว่า สวัสดิการคือ การช่วยเหลือกันของคนในครอบครัวและช่วยเหลือกันระหว่างคนในชุมชน การทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม รวมทั้งการให้โอกาสคนในชุมชนได้เปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเองไปสู่สิ่งที่จะทำให้ชีวิตดีขึ้น

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

การจัดสวัสดิการของเด็กและเยาวชนในอดีตที่ผ่านมา คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังมองว่าเป็นการจัดการของรัฐ เป็นการรอรับความช่วยเหลือด้านต่างๆ การจัดสวัสดิการของชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐบางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นขั้นพื้นฐานหรือความต้องการของคนใน

ชุมชน โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่คิดวางแผนและจัดการโดยผู้ใหญ่

หลังจากมีการดำเนินการโครงการวิจัยฯ คนในชุมชนได้เรียนรู้ว่าการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน หมายความว่า คนในชุมชนเองที่ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนและร่วมกันออกแบบการจัดการสวัสดิการของตนเอง เพราะคนในชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้ความต้องการอย่างแท้จริงและเข้าใจทั้งในเรื่องที่เป็นปัญหา เรื่องที่เป็นเงื่อนไขข้อจำกัด หรือศักยภาพของคนในชุมชน ในการรับมือหรือการแก้ไขปัญหาต่างๆ และทีมวิจัยเองก็ได้เรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนว่าสิ่งแรกที่ต้องดำเนินการในเรื่องนี้ก็คือ การปรับเปลี่ยนวิธีคิดของคนในชุมชนที่ต้องเน้นการพึ่งตนเองก่อน โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือหรือการสั่งการจากภาครัฐ รวมทั้งเรื่องการสร้างเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ว่าสามารถที่จะบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างชุมชนด้วยกัน หรือชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากที่ผ่านมาคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการกำหนดกิจกรรมโดยกลุ่มองค์กร หรือบุคคลภายนอก โดยเฉพาะภาครัฐและนักการเมือง ส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในการริเริ่มดำเนินการในเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งทัศนคติในส่วนนี้ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่ผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน ผู้ซึ่งจะเป็นคนสืบทอดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ข
สารบัญ	๗
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามวิจัย	3
วัตถุประสงค์	3
ขอบเขตการศึกษาวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องสวัสดิการ	5
แนวคิดเรื่องทัศนคติ	9
แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	10
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	
การพัฒนาโจทย์วิจัย	16
การเตรียมและพัฒนาทีมวิจัย	17
เครื่องมือเก็บข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล กลุ่มเป้าหมาย	18
การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล	24
การคืนข้อมูลให้กับชุมชน	25
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
ผลการศึกษาการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย	26
บริบทชุมชน ศักยภาพ และทรัพยากร	32
ศักยภาพของชุมชน	38
แนวคิดการจัดสวัสดิการของชุมชน	42
สถานการณ์และสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน	45

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน	45
ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน	52
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ทัศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการในช่วงยุคก่อตั้งหมู่บ้าน (ก่อนปี พ.ศ. 2500)	56
ทัศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการในช่วงยุคเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง (ปี พ.ศ. 2500-2540)	57
ทัศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการในช่วงปี พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน	58
บทเรียนที่ได้จากการทำวิจัย	62
ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนจากการทำวิจัย	64
บรรณานุกรม	65
ภาคผนวก	
แบบสัมภาษณ์	69
แบบสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน	70
ประเด็นเวทีประชุม	73
ประเด็นสนทนากลุ่ม	75
รายชื่อทีมวิจัย	77

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนตำบลโพนสว่างได้จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่าง โดยใช้รูปแบบการออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการระดมทุนเพื่อนำมาจัดสวัสดิการ ภายใต้ชื่อ “กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลสองห้อง” (ปัจจุบันชื่อตำบลเปลี่ยนเป็นโพนสว่าง) โดยมีแกนนำจำนวน 34 คน ปัจจุบันมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 365 คน จาก 6 หมู่บ้านที่อยู่ในตำบลโพนสว่าง โดยระยะเริ่มต้นใช้กำไรจากเงินปันผลของกลุ่มออมทรัพย์ 50% มาตั้งเป็นกองทุน จนปัจจุบันมีเงินในกองทุนเกือบหนึ่งแสนบาท และกลุ่มออมทรัพย์ฯ ยังได้ขยายผลโดยการตั้ง “กองทุนผู้สูงอายุ” ขึ้นมาอีกหนึ่งกองทุน เพื่อรองรับและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนที่ต้องการสวัสดิการ แต่ไม่สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้เนื่องจากระเบียบกลุ่มออมทรัพย์ฯ กำหนดระเบียบรับสมัครสมาชิกตั้งแต่อายุแรกเกิด - 60 ปี

การดำเนินงานของกองทุนฯ มีความความก้าวหน้ามาโดยตลอด กองทุนสวัสดิการชุมชนได้นำเงินกองทุนมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกและชุมชน ตามระเบียบของกองทุนฯ เช่น *สวัสดิการเด็กและเยาวชน* ในกรณีเจ็บป่วยต้องนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล จะได้เงินช่วยเหลือคืนละ 100 - 200 บาท ตามระยะเวลาของการออมเงิน และได้รับเงินช่วยเหลือสำหรับคนเฝ้าไข้คืนละ 100 บาท ไม่เกิน 10 คืนต่อปี เด็กที่คลอดใหม่มีสิทธิได้รับเงิน “ผูกแขนแม่ลูก” รายละ 500 บาทต่อคน *สวัสดิการสำหรับครอบครัวเด็กและเยาวชน* มีสิทธิได้รับสวัสดิการเช่นเดียวกับสวัสดิการเด็กและเยาวชน ยกเว้นสิทธิในเรื่องทุนการศึกษา *สวัสดิการสำหรับกรรมการ* คือการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการ เช่น การอบรม การศึกษาดูงาน เบี้ยเลี้ยงในวันทำงาน การประชุม และการประสานงาน เป็นต้น ขณะเดียวกันหน่วยงานต่างๆ ก็ได้จัดสวัสดิการในด้านต่างในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง จัดทำโครงการแข่งขันกีฬาเพื่อต้านยาเสพติดของตำบลเป็นประจำทุกปี โดยให้เด็กเยาวชนทั้งผู้หญิงผู้ชายของแต่ละหมู่บ้านมาร่วมกันเดินรณรงค์ประชาสัมพันธ์ไปตามหมู่บ้านต่างๆ และแข่งขันกีฬาในระดับตำบล สวัสดิการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ เป็นต้น

โรงเรียนดงเว้งดงเจริญวิทยา ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของสองหมู่บ้านนี้ ก็มีการจัดกิจกรรมแข่งขันกีฬาภายในโรงเรียน การตั้งสถานักเรียนเพื่อสอดส่องนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

จากการสังเกตการดำเนินงานพบว่า การจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นการจัดการโดยรัฐ และผู้ใหญ่ เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานน้อยมาก เป็นเพียงผู้รับบริการเท่านั้น กิจกรรมที่เด็ก ๆ เสนอมักไม่ค่อยได้รับการพิจารณา โดยเฉพาะกิจกรรมที่พวกเขาได้ร่วมกันคิดและออกแบบดำเนินการเอง เช่น การเล่นกีฬาตามความถนัดความชอบของแต่ละคน แต่ละกลุ่ม การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม “ฟ้อนน้อง” เพื่อส่งเสริมการอ่าน คณิตศาสตร์ กิจกรรมเล่านิทาน กิจกรรมดนตรีพื้นบ้าน (ดีดพิณ/เป่าแคน) เป็นต้น การที่ไม่ฟังข้อคิดเห็นของเด็ก ทำให้เด็กเยาวชนไปหาพื้นที่แสดงออกเอง

สวัสดิการบางด้านเป็นกิจกรรมที่ไม่ดี เช่น ในงานแข่งขันกีฬาของ อบต. นักกีฬาก็กินเหล้าก่อนแข่งขัน และเมื่อเสร็จสิ้นการแข่งขันก็กินเหล้าฉลองชัยชนะหรือฉลองใจที่พ่ายแพ้ เป็นต้น การดำเนินงานในลักษณะนี้ทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ไม่ดีแก่เด็กเยาวชน เพราะมีข้อมูลระบุว่า มีเด็กและเยาวชนรวมทั้งผู้ใหญ่ที่กินเหล้าและสูบบุหรี่รวมกัน 2 หมู่บ้าน เป็นจำนวนถึง 381 คน โดยแยกเป็นกินเหล้า 155 คน สูบบุหรี่ 126 คน ทั้งสองกรณีมีเด็กที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อายุน้อยสุดคือ 8 ปี ซึ่งมีมากถึง 8 คน และมากที่สุดที่อายุระหว่าง 16 - 18 ปี มีจำนวน 53 คน โดยสาเหตุหลักๆ มาจาก 1) การเลียนแบบจากสื่อต่างๆ รวมทั้งจากผู้ใหญ่ในชุมชน 2) สังคมเพื่อน 3) เป็นค่านิยม ที่คิดว่าเป็นความเท่ 4) อยากลอง

จากข้อมูลเหล่านี้ จึงเป็นที่มาของความต้องการที่จะทำโครงการวิจัยเพื่อศึกษา “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้งและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เพื่อที่จะหาข้อมูลและคำตอบที่อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริงที่เป็นการสร้างเวทีให้เด็กได้เห็นคุณค่าของตนเอง มีพื้นที่สร้างสรรค์ได้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถ และศักยภาพที่พวกเขามีอยู่ อันเป็นทุนรากฐานที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนของชาติ ของหมู่บ้าน และที่สำคัญจะเป็นการสร้างองค์ความรู้ให้กับเด็ก ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานและทักษะในการเรียน การทำงาน และการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต

1.2 คำถามวิจัย

คำถามหลัก

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร

คำถามวิจัยย่อย

1. ประวัติและ พัฒนาการชุมชน แหล่งทุนทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชน เป็นอย่างไร
2. สถานการณ์ของเด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านดงเว้าเป็นอย่างไร
3. ทศนคติ การดำเนินงานเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชนเป็นอย่างไร
4. การจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
5. ผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เป็นอย่างไร
6. รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้า และบ้านใหญ่ดงเจริญเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติและ พัฒนาการชุมชน แหล่งทุนทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชน
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของเด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านดงเว้า
3. เพื่อศึกษาทศนคติ การดำเนินงานเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชน
4. เพื่อศึกษาการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
5. เพื่อศึกษาผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
6. เพื่อศึกษารูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้า และบ้านใหญ่ดงเจริญ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตพื้นที่

บ้านดงเว้า หมู่ 5 และ บ้านใหญ่ดงเจริญ หมู่ 10 ตำบลโพนสว่าง อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

1. ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน
2. ผู้ปกครองเด็กและเยาวชนทุกครอบครัว
3. เด็กและเยาวชนอายุตั้งแต่ 8 -18 ปีบริบูรณ์
4. หน่วยงานหน่วยงานภาคีในพื้นที่ตำบลโพนสว่าง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพนสว่าง โรงเรียนดงเว้าดงเจริญวิทยา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับทั้งโครงการ

1. มีข้อมูลเรื่องแนวคิดและการดำเนินงานการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
2. มีข้อมูล ด้านประวัติ ความเป็นมา รวมทั้งศักยภาพและปัญหาของชุมชน
3. ทราบถึงแนวคิดและทัศนคติในเรื่องสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
4. มีข้อมูลแนวคิดและทัศนคติเรื่องสวัสดิการเด็กและเยาวชนการของชุมชน
5. ได้ข้อมูลการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชน
6. ได้ “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย”

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในระยะที่ 1

1. มีข้อมูลเรื่องแนวคิดและการดำเนินงานการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย
2. มีข้อมูล ด้านประวัติ ความเป็นมา รวมทั้งศักยภาพและปัญหาของชุมชน
3. ทราบถึงแนวคิดและทัศนคติในเรื่องสวัสดิการชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
4. มีข้อมูลแนวคิดและทัศนคติเรื่องสวัสดิการเด็กและเยาวชนการของชุมชน
5. ได้ข้อมูลการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชน

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการศึกษาวิจัย “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ตงเจริญ ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ที่มิวิจัยได้อาศัยแนวคิดทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องสวัสดิการ

2.2 แนวคิดเรื่องทัศนคติ

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเรื่องสวัสดิการ

บีช (Beach:1971: 780) กล่าวว่า สวัสดิการคือ ผลประโยชน์ต่างๆ ที่หน่วยงานจัดให้แก่บุคลากรของตน ผลประโยชน์ดังกล่าวอาจจะเป็นเงินที่นอกเหนือจากเงินเดือนหรือค่าจ้างปกติที่หน่วยงานจัดให้ เป็นการคุ้มครองหรือช่วยเหลือในเรื่องเจ็บป่วย อุบัติเหตุ การออกจากงานกะทันหัน ไม่ว่าจะเป็นการลาออกหรือการไล่ออก การย้ายงานเพราะเกษียณอายุและรายได้พิเศษ นอกจากเงินที่ให้แล้ว อาจเป็นการให้ความสะดวกสบายต่างๆ เช่น การให้ลาพักผ่อนโดยได้รับเงินเดือนตามสมควร และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งในและรอบๆ ที่ทำงานให้สะดวกสบายน่าอยู่

สวัสดิการ หมายถึง สิ่งที่เอื้ออำนวยให้คนมีชีวิตและสภาพการทำงานที่ดี และสะดวกสบาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน)

A.J.Rajah หมายถึง การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก หรือมาตรการที่จัดให้นายจ้างแต่ละราย หรือหลายรายรวมกัน ซึ่งริเริ่มขึ้นเองหรือปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อปรับปรุงสวัสดิภาพในการทำงานหรือเพื่อให้มีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น

เดชา แก้วชาญศิลป์ หมายถึง สภาพหรือสภาวะที่มีสุขภาพอนามัยดี มีความมั่นคงปลอดภัย มีความผาสุกและสะดวกสบาย

ลือพงศ์ บัวเพชร (2543: 5)สวัสดิการสังคม หมายถึง โครงการสาธารณะด้านสวัสดิการแก่ประชาชน เพื่อเตรียมการหามาตรการช่วยเหลือสนับสนุนปัจจัยพื้นฐานต่างๆที่เกี่ยวกับอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค สถานศึกษา สถานพยาบาล รวมทั้งการหามาตรการป้องกัน และส่งเสริมระบบสวัสดิการต่างๆ ให้ดีขึ้นด้วย

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มาตรา 3 หมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงเหมาะสม เป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นั้นหนากการ กระบวนการ ยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

สวัสดิการถ้วนหน้า (Welfare for All) หมายถึง ระบบสวัสดิการที่ให้กับทุกคน (สมชัย จิตสุชน และคณะ, 2554: 8) องค์ประกอบระบบสวัสดิการ ประกอบด้วย

1. การให้บริการทางสังคม (Social Services) หมายถึง การที่รัฐให้บริการขั้นพื้นฐานกับประชาชนทุกคน เช่น การให้การศึกษาฟรี 15 ปี การให้ประกันสุขภาพกับทุกคน การให้บริการฝึกฝีมือแรงงาน เป็นต้น

2. ระบบประกันสังคม (Social Insurance) หมายถึง ระบบที่ช่วยดูแลประชาชนในกรณีที่ประสบปัญหาเป็นครั้งคราว เช่น ตกงาน พืชผลเสียหาย ราคาพืชผลตกต่ำ ซึ่งสิทธิประโยชน์มีลักษณะชั่วคราว แต่อาจมีบางโครงการมีลักษณะถาวร เช่น สิทธิได้รับประโยชน์จากการว่างงานในระบบประกันสังคม

3. ระบบการช่วยเหลือทางสังคม(Social Assistance) หมายถึง ระบบมุ่งดูแลผู้ด้อยโอกาส เช่น คนพิการ ผู้ป่วยเรื้อรังที่ทำงานไม่ได้

4. ระบบการส่งเสริมสนับสนุนหุ้นส่วนทางสังคม เป็นการบริหารจัดการเพิ่มเติมเพื่อให้ระบบสวัสดิการสังคมทำงานได้ดียิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ส่งเสริมความเท่าเทียมกันในการมีชีวิตในสังคม เป็นต้น

รัฐสวัสดิการ (welfare State) หมายถึง การที่รัฐพยายามจัดหาสวัสดิการให้กับประชาชนให้มากที่สุด หมายความว่า ประกันมาตรฐานขั้นต่ำของประชาชนให้มีการกินดีอยู่ดี ตั้งแต่การเลี้ยง

ดูบุตร การให้บริการทางด้านการศึกษา การให้บริการด้านการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วย และที่สำคัญก็คือ ให้ความช่วยเหลือเวลาที่ไม่มียารักษาเนื่องจากไม่มีงานทำ (อภิชาติ พันธเสน, 2554)

สังคมสวัสดิการ (welfare Society) หมายถึง การผนึกกำลังจากภาคส่วนต่างๆ ในสังคมสร้างสรรค์ สวัสดิการสังคมขึ้นในหลายรูปแบบ มีการจัดการโดยหลายสถาบัน และสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตสวัสดิการอย่างกว้างขวาง ครอบคลุม โดยแต่ละรูปแบบและแต่ละสถาบันมีความเป็นอิสระต่อกัน ภายใต้ความรับผิดชอบและดูแลของสังคมโดยรวม (สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553: 2)

สวัสดิการชุมชน (Community welfare) เป็นเครื่องมือในกระบวนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตลอดจนการพึ่งพาตนเองให้ได้ และการปรับตัวเพื่อนำไปสู่เป้าหมายการกินดีอยู่ดี ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล ระดับชุมชน และระดับสังคม (โกวิทย์ พวงงาม อ้างถึงเครือข่ายสถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม, 2554: 422)

สวัสดิการชุมชน คือ การช่วยเหลือ การแบ่งปัน และการเกื้อกูล ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือด้านสิ่งของ เงินทอง หรือปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้ผู้ได้รับไปแล้วบรรเทาความเดือดร้อนได้ไม่เฉพาะในระยะสั้นหรือระยะยาวก็ตาม และการจัดสวัสดิการนั้นควรคำนึงถึงความจำเป็นขั้นพื้นฐานของชีวิตในชุมชน อันได้แก่ การเจ็บไข้ได้ป่วย การตาย การศึกษา (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ , 2544: 32)

ในส่วนของการจัดสวัสดิการของชุมชนนั้น มีการศึกษาตัวอย่างแนวคิดการจัดสวัสดิการของชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์น้ำขาว ซึ่งมีผู้นำคือ ครูชบ ยอดแก้ว (อ้างอิงมาจากกัลยาณี ภูมิภาพร.2537 : หน้า 67-72) ผู้ศึกษาได้เสนอไว้ว่า สวัสดิการชุมชนเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นจากความสำเร็จของการออมทรัพย์ จากการสัมภาษณ์ครูชบ ทำให้ทราบว่า เป็นคนคิดขึ้นคนแรกในประเทศไทย เป็นหัวใจสำคัญของการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ผู้คนในชุมชนต่างนิยมการตั้งกลุ่มสัจจะสะสมออมทรัพย์ เพราะมีสวัสดิการชุมชนครอบคลุมถึงเรื่องต่างๆ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ ทุนการศึกษา หรือเรื่องอื่นๆ ที่สมาชิกเสนอให้จัดตั้ง ซึ่งเกิดจากความต้องการของชาวบ้านและจำนวนดอกผลที่เพิ่มพูนของกองทุน

ศูนย์ประสานงานสนับสนุนการต่อสู้เพื่อความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนมีฐานความคิดที่สำคัญ คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่น ซึ่งหมายรวมถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความ

มั่นคงและเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การช่วยเหลือด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งจากโลกนี้ไป

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้เสนอคำว่า “สวัสดิการชาวบ้าน” และได้ให้คำนิยามว่า คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของชาวบ้าน เป็นระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่น มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งหมายถึง ทุกอย่างที่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทอง ทุน น้ำใจ การฟื้นฟูธรรมชาติเพื่อเกื้อหนุนให้คนในหมู่บ้านได้พึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย และผลของการจัดสวัสดิการจะก่อให้เกิดรายได้และลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน

สวัสดิการชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2553: 171-173) หมายถึง กิจกรรมหรือระบบที่ชุมชนร่วมกันคิดขึ้นและร่วมกันจัดการ เพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ความเป็นอยู่วันนี้และวันหน้า ระบบนี้นำเอาทุนของชุมชนมาใช้อย่างชาญฉลาด ก่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืนสำหรับตนเอง และลูกหลานในวันหน้าทั้งทรัพยากร ความรู้ ภูมิปัญญา เงิน ผลผลิต รวมทั้งทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม

การจัดระบบสวัสดิการเกิดจากการอนุรักษ์ การออมทุน และทรัพยากรของชุมชน แล้วเอาผลจากการออมและการบริหารจัดการมาใช้ตอบสนองความจำเป็นของชีวิต เช่น การนำผลกำไรจากการออมทรัพย์ของชุมชนมาเป็นค่ารักษาพยาบาล ช่วยสมาชิกเมื่อได้รับภัยพิบัติ เช่น บ้านเรือน ไร่นาเสียหายจากพายุ น้ำท่วม ไฟไหม้ เป็นทุนการศึกษาบุตรหลาน เป็นทุนฉุกเฉิน เป็นบำเหน็จบำนาญให้สมาชิก โดยเฉพาะคนที่เคยเป็นกรรมการและทำงานเพื่อส่วนรวม เป็นต้น

ในกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เน้นให้องค์กรชุมชน ได้ลุกขึ้นมาร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนตนเองมากขึ้น การจัดสวัสดิการจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่นำมาเป็นแนวทางของการแก้ไขปัญหาของแต่ละชุมชน ซึ่งมีการนำเอาวิธีการและรูปแบบต่างๆ มาใช้ตามสถานการณ์และความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการรวมกลุ่มออมทรัพย์ในกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อการพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตของพระอาจารย์สุบิน ปณีโต วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด กลุ่มออมทรัพย์ชุมชนนครมั่งเกล้า ฯลฯ ที่เน้นให้ชุมชนนำเอาทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนของตนเอง (ณรงค์ เปร็ชประเสริฐ, 2544 : หน้า 16)

สำหรับแนวคิดเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ หมายถึง การที่คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากทรัพยากรทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ จากโครงการหรือ กิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยงานทั้งที่เป็นภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน ผู้นำ หรือคนในชุมชนด้วยกัน กำหนดขึ้นมาและทุกคนมีสิทธิในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน เช่น กิจกรรมของกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่เกิดขึ้นจากคนในชุมชนมาร่วมกันสร้างกฎกติกา/ข้อตกลงในการออมเงิน ร่วมกัน แล้วนำดอกผลของกลุ่มออมทรัพย์ฯ มาตั้งเป็นกองทุนสวัสดิการชุมชน กำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขการเข้ามาเป็นสมาชิก การรับประโยชน์จากสวัสดิการแต่ละประเภทร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการประชุม ปรึกษาหารือร่วมกัน และลงมติเป็นกฎกติกามาตรฐาน ประกาศใช้ อย่างเป็นทางการให้เป็นที่รับรู้ร่วมกัน และถ้าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข ไม่ว่าจะเป็น เรื่องอะไรก็ตามที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของคนในชุมชน ก็จะต้องผ่านกระบวนการ ปรึกษาหารือ ประชุม และลงมติเห็นชอบในเรื่องเหล่านั้น

2.2 แนวคิดเรื่องทัศนคติ

ทัศนคติ เป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญมากแนวหนึ่งในทางจิตวิทยาสังคม และ การสื่อสาร และมีการใช้คำนี้กันอย่างแพร่หลาย สำหรับการนิยามคำว่าทัศนคตินั้น ได้มีนักวิชาการ หลายท่านให้ความหมายไว้ดังนี้

นิวคอมบ์ (Newcomb, 1854: 128) ให้คำจำกัดความไว้ว่า ทัศนคติ ซึ่งมีอยู่ในเฉพาะคน นั้น ขึ้นกับสิ่งแวดล้อม อาจแสดงออกในพฤติกรรม ซึ่งเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะชอบ หรือพึงพอใจ ซึ่งทำให้ผู้อื่นเกิดความรักใคร่ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้นๆ หรืออีกลักษณะหนึ่ง แสดงออก ในรูปความไม่พอใจเกลียดชัง ไม่อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น

เดโซ สวานานท์ (2512: 28) กล่าวถึง ทัศนคติ ว่าเป็นบุคลิภาพที่สร้างขึ้นได้ เปลี่ยนแปลงได้และเป็นแรงจูงใจที่กำหนดพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ สุนทรเสณี (2531: 2) ที่กล่าวถึง ทัศนคติที่เชื่อมโยงไปถึง พฤติกรรมของบุคคลว่า ทัศนคติ หมายถึง

1. ความสลับซับซ้อนของความรู้สึก หรือการมีอคติของบุคคล ในการที่จะสร้างความพร้อมที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามประสบการณ์ของบุคคลนั้นที่ได้รับมา
2. ความโน้มเอียงที่จะมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีหรือต่อต้านสิ่งแวดล้อมที่จะมาถึงทางหนึ่งทางใด
3. ในด้านพฤติกรรม หมายถึง การเตรียมตัว หรือความพร้อมที่จะตอบสนอง

จากคำจำกัดความต่างๆ เหล่านี้ พอจะชี้ให้เห็นถึงประเด็นร่วมที่สำคัญของทัศนคติ ดังนี้

1. เป็นความรู้สึกภายใน
2. ความพร้อม หรือ แนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมในทางใดทางหนึ่ง

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทัศนคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึกและความเชื่อ หรือการรู้สึกนึกคิด จิตใจ ท่าทีของบุคคล และความโน้มเอียงของบุคคลที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบต่อข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อเป้าหมายของทัศนคตินั้น

2.3 แนวคิดการมีส่วนร่วม

องค์การสหประชาชาติให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการในการพัฒนา โดยมีการเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่างๆ คือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคม และการจัดสรรทรัพยากรเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น
2. ในการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆ โดยความสมัครใจ

การมีส่วนร่วม มีความหมายใน 2 ลักษณะ (พิภพ หัสสา, 2546: 25) คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 2.1 การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- 2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจทางการเมือง การบริหาร มีอำนาจต่อการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็น

การคืนอำนาจ (Empowerment) ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง (Gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา จะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ดังที่ Cohen and Uphoff (อ้างใน ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546: 200) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบคือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วยการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วยการสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อีกส่วนหนึ่งที่กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วม โดยแบ่งตามบทบาทหน้าที่ของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมการพัฒนา Lee.J. Cary (อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ หน้า 206) ดังนี้

1. ร่วมเป็นสมาชิก
2. ร่วมเข้าประชุม
3. ร่วมปรึกษา
4. ร่วมเป็นกรรมการ
5. ร่วมเป็นประธาน

บัณฑร อ่อนคำ (อ้างในปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2546: 201) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา ซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในขั้นการริเริ่มในการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการด้วย

2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ และแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้

3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

5. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ซึ่งในการประเมินอาจปรากฏในรูปของการประเมินย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปรวมยอด

ในทางปฏิบัติแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพราะมีข้อจำกัดหลายประการ แต่สิ่งที่สำคัญคือ ขั้นตอนการตัดสินใจ (Decision making) เพราะการมีส่วนร่วมที่แท้จริง คือการที่ประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดความต้องการในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วม: นโยบายและกลวิธี จัดโดยศูนย์นักศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ได้ให้คำจำกัดความ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถในการจัดกระบวนการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง” (ทวีทอง หงส์วิวัฒน์, 2527 : หน้า 3)

สำหรับแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ มีมุมมองที่ได้เป็นข้อสรุปร่วมกันจากการประชุมกลุ่มเด็กเยาวชนและกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ที่เข้ามาร่วมใน

การทำวิจัยครั้งนี้ว่า ที่ผ่านมาชุมชนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่ชุมชน หน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชุมชนด้วยกันจัดกิจกรรม แต่ชุมชนก็จะไม่ได้มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน จะมีส่วนร่วมบางขั้นตอนเท่านั้น ยกเว้นกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ ของชุมชน กิจกรรมเหล่านี้ชุมชนจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่วางแผน การกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมนั้น รวมทั้งการจัดการในเรื่องผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดกิจกรรม ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในความหมายของคนในชุมชนบ้านดงเย็นและบ้านใหญ่ดงเจริญ คือ กิจกรรมใดๆ ก็ตามที่จะส่งผลกระทบทั้งในแง่ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์หรือเสียประโยชน์กับชุมชน ต้องให้คนในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ ตั้งแต่เริ่มต้นกิจกรรม คือ เริ่มตั้งแต่การคิด การออกแบบกิจกรรม การบริหารจัดการทั้งเรื่องที่เป็นตัวเงินและเรื่องบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในแต่ละเรื่องเพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมร่วมกัน

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อนัญญา ชูลี (2545) ได้ศึกษาการใช้เวลาว่างของวัยรุ่นกับการสร้างตัวตน ผลการศึกษาพบว่าบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวตนของวัยรุ่นเป็นอันดับแรกคือพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเกิดจากวิธีการอบรมสั่งสอนและลักษณะการเลี้ยงดูมีผลมาตั้งแต่วัยเด็ก การสอนให้วัยรุ่นปฏิบัติตามกฎระเบียบ มีวินัย รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ และการปลูกฝังสนับสนุนทำให้กิจกรรมต่างๆ ตามทัศนคติและค่านิยมของพ่อแม่ ทำให้วัยรุ่นยอมรับและปฏิบัติตามเมื่ออยู่ในวัยเด็ก ตัวตนในวัยเด็กเป็นอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับพ่อแม่เป็นสำคัญ พ่อแม่ที่ต้องการให้วัยรุ่นมีตัวตนเป็นอย่างไรนั้น ไม่สามารถกำหนดได้จากการเลี้ยงดู แต่การอบรมสั่งสอนและการปลูกฝังค่านิยม ทัศนคติต่างๆ เป็นพื้นฐานหรือเป็นแนวทางให้วัยรุ่นได้รู้จักค้นหาตัวเองในหลายแง่มุม

ดังนั้นพ่อแม่ควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการสั่งสอน การปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้กับวัยรุ่น รวมทั้งการปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะวัยรุ่นพร้อมที่จะเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งเป็นการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยปกติพ่อแม่จะไม่ละเลยต่อการบอกกล่าวสั่งสอนด้วยวาจาถือว่าการเรียนรู้ทางตรงที่วัยรุ่นทุกคนได้รับ แต่การเรียนรู้ทางอ้อมที่วัยรุ่นได้เรียนรู้จากพ่อแม่ นั้น พ่อแม่จะไม่วิตว่าเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยการสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ ของพ่อแม่ ฉะนั้นครอบครัวที่พ่อแม่เป็นอย่างไร ลูกๆ ก็มักจะได้รับลักษณะต่างๆ เหล่านั้นมาจากพ่อแม่ไม่มากก็น้อย

อุบล หมดธรรม ได้ศึกษากลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน พบว่า กลไกทางสังคมที่มีศักยภาพในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติดมากที่สุด คือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน มีกลไกหลายอย่างที่ชาวบ้านใช้เพื่อรักษาความสงบสุขของสังคมไว้ กลไกที่ถูกใช้เป็นอันดับแรกคือ การนิเทศ แต่หากใช้แล้วไม่ได้ผล ก็จะร้องขอให้ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการ แต่กรณีผู้ขายยาเสพติดบางคนแม้ว่าจะได้รับโทษแล้วยังกลับมาใช้อีก ชาวบ้านจะใช้วิธีการต่อต้านหลายรูปแบบ เช่น การไม่ยอมซื้อของที่บุคคลนั้นเป็นผู้ขายหรือการปล่อยให้ครอบครัวนั้นอยู่อย่างโดดเดี่ยว สิ่งเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ว่าสิ่งใดควรทำไม่ควรทำ กลไกที่มีศักยภาพรองลงมา คือ อบรมสั่งสอนของครอบครัว หรือเครือญาติอย่างสม่ำเสมอ การมอบหมายให้มีหน้าที่ความรับผิดชอบ และการสอนอะไรคือสิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ

เรวัตว์ คำปาน วินัย ชันคำกาศ และคณะ (2547, หน้า 86-89) ได้ศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการให้กับเด็กเยาวชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับองค์กรชุมชน ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ว่า แนวทางการดูแลป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนในการจัดสวัสดิการเด็กตำบลบ้านหลวงนั้น มีสาระสำคัญหลักดังนี้

1. เน้นการทำงานเชิงความคิดกับผู้นำในชุมชน โดยเฉพาะในเรื่องทัศนคติ และแนวคิดในการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีสรุปข้อมูล เวทีการจัดการฐานข้อมูลเด็กและเยาวชน และเวทีร่วมนักวิชาการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน เพื่อให้ผู้นำเกิดการเรียนรู้ในกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา การที่จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนหรือองค์กรชุมชน ความเข้าใจเรื่องสภาพปัญหาและความตระหนักในปัญหาเดียวกันเป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นเรื่องของ “ฐานข้อมูล” จะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ทุกคนเกิดการรับรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการแก้ไขปัญหาและป้องกันร่วมกัน รวมทั้งการให้ความสำคัญกับหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สถานีอนามัย โรงเรียน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ รวมไปถึงหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาทำงานในชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน

3. การจัดกิจกรรมสัมพันธ์ โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สนุกสนาน เข้ามาหนุนเสริมให้คนในตำบล ในชุมชน ได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรม ได้คลายเครียดได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน ทุกฝ่ายได้แสดงออกถึงขีดความสามารถของตนเอง

4. การจัดทำกองทุนในการศึกษาวิจัย หรือการจัดทำโครงการงานของนักเรียน เป็นกระบวนการกลยุทธ์ในการแก้ไขปัญหาของตำบล หรือการค้นคว้าความรู้ที่อยู่ในตำบลนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ให้คนในชุมชนเข้ามาเรียนรู้และจัดการกับปัญหาของตนเอง ซึ่งจะเป็นกองทุนช่วยเหลือ อบต. ช่วยตำบลของตนเองอีกด้วย

แนวคิด ความหมายสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ ดงเจริญ

จากการทบทวนองค์ความรู้แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทางชุมชนได้จัดเวที
ทบทวนการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชน และได้ข้อสรุปร่วมกันว่า สวัสดิการเด็กและ
เยาวชนของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่งดงเจริญ หมายถึง

1. การออกแบบกิจกรรมสวัสดิการต่าง ๆ ต้องมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน
ผู้ใหญ่ และภาคีหน่วยงาน
2. การให้ความช่วยกันและกันของเด็กและเยาวชน เช่น เพื่อนช่วยเพื่อน พี่สอน
น้อง
3. การสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม
4. การเข้าถึงและแบ่งปันในเรื่องทรัพยากรของชุมชน
5. การดูแลสุขภาพแวดล้อมความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของเด็กและ
เยาวชน
6. การจัดสวัสดิการด้านสุขภาพ เช่น ค่าอำนวยความสะดวกการเข้ารักษาใน
โรงพยาบาล ช่วยเหลือค่าจัดงานศพ (พวงหรีด เงินมอบหน้าศพ)
7. การให้ทุนการศึกษาเด็กและเยาวชนโดยกองทุนชุมชน
8. การผูกแขนรับขวัญเด็กแรกเกิด

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาโจทย์วิจัย ทีมวิจัยได้ทำการทบทวนองค์ความรู้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 การพัฒนาโจทย์วิจัย

ครั้งแรก ทีมวิจัยได้นำเสนอโครงการไปที่ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นโจทย์วิจัยเกี่ยวข้องกับ การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน หลังจากนั้นผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานจังหวัดหนองบัวลำภู (อ.พิภพ หัสสา) ได้เข้ามาทำความเข้าใจในประเด็นงานที่ศูนย์ประสานงานรับผิดชอบ ซึ่งเป็นประเด็นเด็กและเยาวชน ทีมวิจัยจึงได้เข้าใจในแนวทางการพัฒนาโจทย์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และต้องเกี่ยวข้องกับเนื้อหางานที่ทีมวิจัยดำเนินการอยู่เดิม

ทีมวิจัยได้เริ่มต้นการพัฒนาโจทย์ ที่มาจากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนในปัจจุบัน โดยได้ทำการประชุมกับผู้นำ เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คณะครูในโรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่าง อสม. และกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อทำความเข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาโจทย์ รวมทั้งได้ดำเนินการประสานเรื่องข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กเยาวชน สถานการณ์ปัญหา รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

ต่อมาได้ประชุมผู้ปกครองเด็ก กลุ่มแม่บ้าน คนในชุมชน ถึงสถานการณ์เด็กและเยาวชนในชุมชน ว่าเป็นอย่างไร มีสาเหตุมาจากอะไรทำไมจึงเป็นเช่นนั้น แล้วพวกเราจะต้องทำอย่างไร จากนั้น ได้ชักชวนเด็กและเยาวชนมาร่วมประชุมกัน ใช้คำถามเดียวกันกับเวทีของผู้ใหญ่ และได้เพิ่มเติมในส่วนของคุณลักษณะที่เด็กและเยาวชนให้ข้อมูล เช่น ข้อมูลสถานการณ์ของเด็กและเยาวชน ครอบครัว ที่กินเหล้า สูบบุหรี่ ยังได้วิเคราะห์ถึงรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีโอกาสทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงสิ่งเสพติดได้สูง

หลังจากนั้น ทีมวิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้นำมาทำการวิเคราะห์และหาข้อสรุปในการตั้งชื่อ โจทย์วิจัย โดยตกลงกันใช้ชื่อว่า “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ตำบลโพนสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”

3.2 การเตรียมและพัฒนาทีมวิจัย

3.2.1 การค้นหาทีมวิจัย

ทางทีมวิจัยชุมชนได้ชวนคนในชุมชน ผู้นำชุมชน กรรมการกลุ่มกองทุนต่างๆ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโปนสว่าง โรงเรียนบ้านดงเว้งดงเจริญวิทยา ในการหาคนทำงานมีความยุ่งยาก เนื่องจากการคนส่วนใหญ่ยังคุ้นเคยกับวัฒนธรรมการทำงานแบบเดิม ที่มีผู้นำ คนหรือ/และหน่วยงานภายนอกทำให้ แต่ทีมวิจัยก็ทำความเข้าใจจนมีคนเข้าร่วมทีมวิจัยเพิ่มเติมได้ทั้งหมด 36 คน ประกอบด้วย

1) เด็กและเยาวชน 12 คน

2) ผู้ใหญ่ 18 คน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1 คน กลุ่มสตรี 5 คน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) 5 คน กรรมการกองทุนหมู่บ้าน 1 คน ครู 2 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ผู้ปกครอง 2 คน เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 คน

3) ที่ปรึกษา 6 คน ประกอบด้วยกำนันตำบลโปนสว่าง ผู้ใหญ่บ้านดงเว้ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านดงเว้งดงเจริญวิทยา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโปนสว่าง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลโปนสว่าง และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโปนสว่าง

3.2.2 อบรมแนวคิดกระบวนการวิจัย และออกแบบเครื่องมือวิจัย

ทีมวิจัย 5 คน ได้เข้าร่วมอบรมแนวคิดกระบวนการวิจัย และออกแบบเครื่องมือวิจัย วันที่ 8 – 10 มิถุนายน 2555 ณ ศูนย์ฝึกอาชีพชนบทหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจแนวคิดและกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น รวมทั้งการออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูลโดยการเอาวัตถุประสงค์มาแตกเป็นเนื้อหา จากนั้นก็ร่วมกันสร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลแล้วแลกเปลี่ยนกับชุมชนวิจัยอื่น

การอบรมทำให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้วิธีการสร้างเครื่องมือ ได้เครื่องมือเก็บข้อมูล (ข้อมูลเอกสาร เวทีประชุม สันทนากลุ่ม แผนที่เดินดิน แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง) และวิธีการใช้เครื่องมือกับกลุ่มเป้าหมาย

3.3 เครื่องมือเก็บข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล และกลุ่มเป้าหมาย

3.3.1 ประเด็นวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร

3.3.1.1 ข้อมูลมือสองจาก 1) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโปนสว่าง เป็นข้อมูลสวัสดิการเด็กและเยาวชนด้านสุขภาพ 2) โรงเรียนดงเว้งดงเจริญวิทยาเป็นข้อมูลสวัสดิการเด็กและเยาวชนด้านการศึกษา 3) กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นข้อมูลประวัติความเป็นมา ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป แผนพัฒนาชุมชน อาชีพและรายได้ของคนในชุมชน 4) องค์การบริหารส่วนตำบลโปนสว่างเป็นข้อมูลสวัสดิการเด็กและเยาวชนด้านการศึกษา เช่น รถรับส่งนักเรียนภายในตำบล อุปกรณ์การเรียน การสนับสนุนอาหาร/นมฟรี การสนับสนุนกิจกรรมการจัดงานวันเด็กสำหรับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลโปนสว่าง

3.3.1.2 ข้อมูลอินเทอร์เน็ต เป็นข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย ทัศนคติ การจัดการ การมีส่วนร่วม เกี่ยวกับสวัสดิการชุมชน และสวัสดิการเด็กและเยาวชน

3.3.2 ประเด็นเวทีประชุม

มีการจัดเวทีประชุม ดังนี้

1) เวทีผู้เฒ่าผู้แก่ (ผู้อาวุโส) วันที่ 9 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีผู้เฒ่าผู้แก่เข้าร่วมเวที 14 คน เป็นการเก็บข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน บุญประเพณี วัฒนธรรมชุมชน ทรัพยากรชุมชน

พ่อตาเล่ ผู้เฒ่าวัย 79 ปี (ผ้าพันคอ) ผู้เป็นตำนานการก่อตั้งหมู่บ้าน

แม่ยายนาง มีความจำเป็นเลิศสามารถบอกเล่าประวัติและสถานที่ต่างๆได้อย่างแม่นยำ

พ่อตาน้อย ปราชญ์ของชุมชนในเรื่องวัฒนธรรมประเพณี แจกแจงรายละเอียดเกี่ยวกับงานบุญ

2) เวทีกลุ่มองค์กร วันที่ 16 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ มีผู้เข้าร่วมเวที 21 คน จาก 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มฅาปนกิจ กลุ่มจักสานมวญึ่งข้าว กลุ่มทอเสื่อ กลุ่มร้อยรักธักทอ กลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มทำนาปรัง กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มดนตรีพื้นเมือง เก็บข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมาของกลุ่ม การบริหารจัดการ องค์ความรู้ภูมิปัญญา ปัญหาอุปสรรค แผนพัฒนากลุ่ม

ทีมวิจัยใช้เวทีประชุมระดมความคิดเห็นจากตัวแทนกลุ่ม/องค์กร

3) เวทีเด็กและเยาวชน ครั้งที่ 1 วันที่ 19 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมเวที 21 คน (ป.6 – ม.5) ทีมวิจัยผู้ใหญ่ 8 คน รวมเป็นทั้งหมด 29 คน เป็นการเก็บข้อมูลเรื่องความเข้าใจในเรื่อง 1) แนวคิดความหมายของสวัสดิการ 2) การจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของชุมชน 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการ 4) แนวทางการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน โดยมีการแบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยมีทีมวิจัยผู้ใหญ่เป็นพี่เลี้ยงกลุ่ม

เด็กและเยาวชนสะท้อนข้อมูลในกิจกรรมด้านต่างๆ ที่เด็กเคยได้รับ ทำให้ได้เห็นว่า มีเด็กอีกหลายคนที่มีความกล้าคิดกล้าแสดงออก และจากการแลกเปลี่ยนในเวทีทำให้ทีมได้เห็นแนวของการเป็นผู้นำทั้งจากเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายหลายคน

4) เวทีเด็กและเยาวชน ครั้งที่ 2 วันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมเวที 21 คน (ป.2 – ม.3) ทีมวิจัยผู้ใหญ่ 8 คน รวมเป็นทั้งหมด 29 คน เป็นการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเรื่องความเข้าใจในเรื่อง 1) แนวคิดความหมายของสวัสดิการในมุมมองเด็ก 2) ทบทวนการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของครอบครัว ชุมชน 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดสวัสดิการ 4) แนวทางการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน โดยใช้เทคนิคการแบ่งกลุ่ม 4 กลุ่ม ละครวัย โดยใช้ประเด็นเป็นหลัก โดยมีทีมวิจัยผู้ใหญ่เป็นพี่เลี้ยงกลุ่ม

3.3.3 ประเด็นสนทนากลุ่ม

ใช้ในการสนทนากลุ่มต่างๆ ดังนี้

1) กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ (ผู้อาวุโส)

ครั้งที่ 1 วันที่ 13 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีผู้เฒ่าผู้แก่เข้าร่วมสนทนา 4 คน เป็นการเก็บข้อมูลเรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชน โครงสร้าง-ความสัมพันธ์ของชุมชน ความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การศึกษา สุขภาพอนามัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ครั้งที่ 2 เข้าวันที่ 16 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีผู้เฒ่าผู้แก่เข้าร่วมสนทนา 3 คน เป็นการเก็บข้อมูลเรื่องบุญประเพณี วัฒนธรรมชุมชน

ครั้งที่ 3 บ่ายวันที่ 16 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีผู้เฒ่าผู้แก่เข้าร่วมสนทนา 5 คน เป็นการเก็บข้อมูลเรื่องทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

2) เด็กและเยาวชน

ครั้งที่ 1 วันที่ 22 มกราคม 2556 ณ บ้านหัวหน้าที่มีวิจัย มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมสนทนา 6 คน ผู้ใหญ่ 5 คน รวม 11 คน เป็นการพูดคุยเรื่องบทบาทของเด็กและเยาวชนในงานวิจัย ทบทวนแนวคิดกระบวนการ รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน แนวทางการจัดสวัสดิการ วิธีการเก็บข้อมูล

ครั้งที่ 2 วันที่ 26 มกราคม 2556 ณ ที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมสนทนา 7 คน ผู้ใหญ่ 8 คน รวม 15 คน เป็นการพูดคุยเพื่อวางแผนเรื่องการเก็บข้อมูลแผนที่เดินดินโดยการปั่นจักรยาน มีเนื้อหาคือ เก็บข้อมูลเรื่องสถานที่สำคัญในชุมชน สภาพบ้านเรือน การใช้ชีวิตของผู้คน สภาพแวดล้อมชุมชนทั้งที่ดีและไม่ดี

3.3.4 แผนที่ชุมชน

วันที่ 27 มกราคม 2556 ทำแผนที่ชุมชนโดยการปั่นจักรยานรอบชุมชน โดยทีมวิจัยต้องการสร้างกระแสนงานวิจัยและสร้างพื้นที่ยื่นให้เด็กและเยาวชน มีเด็กและเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม 7 คน ผู้ใหญ่ 8 คน รวม 15 คน มีการถ่ายภาพประกอบ มีเนื้อหา คือ สถานที่สำคัญในชุมชน การใช้ชีวิตของผู้คน สภาพแวดล้อมชุมชนทั้งที่ดีและไม่ดี

ทีมวิจัยจัดทำแผนที่เดินดิน โดยการปั่นจักรยานรอบชุมชน เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2556

จากนั้นก็มาสรุปผลการเป็นผังชุมชน

3.3.5 แบบสัมภาษณ์

เก็บข้อมูลเรื่องแนวคิด ความหมาย ทศนคติ การบริหารจัดการ ผลกระทบจากจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน ปัญหาและอุปสรรค

- 1) กองทุนชุมชน ทำการสัมภาษณ์กรรมการและสมาชิกกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์จำนวน 45 คน กองทุนหมู่บ้าน 4 คน กลุ่มกองทุน 16 คน และกลุ่มฌาปนกิจจำนวน 6 คน
- 2) กลุ่มผู้ปกครอง 12 คน
- 3) กลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 36 คน

4) กลุ่มผู้นำ เก็บข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้าน 1 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 1

คน

สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ที่เป็นผู้ปกครองและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์
ระหว่างวันที่ 2-4 กุมภาพันธ์ 2556

3.4 การตรวจสอบข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กระบวนการตรวจสอบ และการวิเคราะห์ข้อมูล จึงดำเนินการไปพร้อมๆกัน ในทุกขั้นตอน ดังนี้

1) ก่อนดำเนินการกิจกรรม

ทีมวิจัยจะมีการระดมความคิดเห็นร่วมกันในการเชิญผู้ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเวทีประชุม สนทนากลุ่ม หรือการออกไปสัมภาษณ์ โดยพิจารณาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย ในเบื้องต้นร่วมกันเช่น ความน่าเชื่อถือ อายุ เพศ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่ม/ชุมชน ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน มีความโดดเด่นเฉพาะตัว เช่น มีความจำเป็นเลิศ (ตัวอย่างเช่น คุณยายนาง ที่มีอายุ 67 ปีแล้วแต่มีความจำเป็นเลิศ สามารถบอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ได้ละเอียดไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลของคนในครอบครัวหรือข้อมูลของชุมชน) ทีมวิจัยจะพิจารณาร่วมกันก่อนในเบื้องต้น

การตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารมือสอง ซึ่งได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียนบ้านดงเว้งตงเจริญวิทยา ข้อมูลส่วนนี้ที่ทีมวิจัยจะใช้สำหรับอ้างอิงกับกลุ่มเป้าหมาย เมื่อช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละช่วง เช่น ใช้ประกอบในเวทีประชุม แต่ข้อมูลของหน่วยงานมักจะมีเฉพาะข้อมูลที่เป็นตัวเลข ไม่มีข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ประชุมก็ถือโอกาสให้ข้อมูลเพิ่มเติม

2) ระหว่างดำเนินกิจกรรม

ในขั้นตอนนี้ มีการตรวจสอบข้อมูลร่วมกัน เช่น ในระหว่างเวทีการประชุม หรือการสนทนากลุ่ม สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมคนที่มีข้อมูลมากที่สุดหรือรับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ จะเป็นคนแรกๆ ที่ให้ข้อมูล ส่วนคนอื่นๆ จะช่วยเพิ่มเติม หรือทักท้วงว่ามีข้อมูลส่วนไหนที่ยังไม่สมบูรณ์ หรือ ข้อมูลบางส่วนไม่แน่ใจ ก็จะมีการมอบหมายกันให้หาข้อมูลเพิ่มเติมภายหลัง

3) หลังเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรม

เมื่อทีมเก็บรวบรวมข้อมูลได้ระยะหนึ่ง จะทำการคืนข้อมูลให้กับชุมชน โดยการเชิญผู้นำชุมชน ตัวแทนจากโรงเรียนดงเวียงเจริญวิทยา ตัวแทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์สว่าง สมาชิกกลุ่มกองทุนต่างๆ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมในกิจกรรมคืนข้อมูล

3.5 การคืนข้อมูลให้กับชุมชน

ในการจัดเวทีคืนข้อมูลให้กับชุมชน ทีมวิจัยมีการเชิญผู้เข้าร่วมจากหลายภาคส่วน เพื่อให้มาเข้าร่วมรับทราบถึงแนวคิด วัตถุประสงค์ ขั้นตอนและกระบวนการทำงานวิจัยของคนในชุมชน ได้รับทราบถึงข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยชุมชน เพื่อจะได้ร่วมกันเพิ่มเติมข้อมูลรวมทั้งการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ทีมวิจัยได้มา ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่ได้เชิญเข้าร่วมในเวทีคืนข้อมูล ได้แก่ ผู้นำชุมชนทั้งสองหมู่บ้าน ผู้แทนจากโรงเรียนดงเวียงเจริญวิทยา ผู้แทนจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้แทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์สว่าง สมาชิกกลุ่มกองทุนต่างๆ ในชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 80 คน โดยภาพรวมของกิจกรรมคืนข้อมูลให้กับชุมชน มีเนื้อหาหลัก ดังนี้

1) การชี้แจงถึงเหตุผลและความจำเป็น วัตถุประสงค์ ขั้นตอนของการจัดทำโครงการ ขอบเขตพื้นที่ในการทำวิจัย รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับ และรายละเอียดเงื่อนไขในการสนับสนุนงบประมาณจาก สกว.

2) การได้มาซึ่งข้อมูล และกลุ่มเป้าหมายที่ร่วมให้ข้อมูล

3) การนำเสนอข้อมูล

4) การรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ทั้งจากผู้ที่เข้าร่วม และจากอาจารย์พิภพ หัสสา ผู้ประสานงานของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู ได้เข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อเสนอในการเพิ่มเติมข้อมูล รวมทั้งการเก็บประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจและจะเป็นประโยชน์สำหรับโครงการวิจัยฯ เพิ่มเติม

บทที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัย

ทีมวิจัยรูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ ดงเจริญ ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ได้ทบทวนวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงได้เริ่มต้นด้วย 1) ศึกษาเรื่องแนวคิดและการดำเนินการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย 2) ศึกษาประวัติ ความเป็นมา รวมทั้งศักยภาพและปัญหาของชุมชน 3) ศึกษาถึงสถานการณ์เด็กและเยาวชนของชุมชน 4) ศึกษาถึงแนวคิด ทศนคติ และข้อมูลในการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งผลการวิจัยมีดังนี้

4.1 ผลการศึกษาการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

4.1.1 แนวคิด

เด็ก ถือได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้าที่เป็นกำลังและความหวังในการพัฒนาประเทศในอนาคต ดังนั้น ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2550 มาตรา 6 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2551 จึงกำหนดให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาที่อาจมีผลกระทบในทางลบต่อเด็กและเยาวชน ประกอบกับนโยบายและแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแนวทาง “โลกที่เหมาะสมสำหรับเด็ก” (พ.ศ. 2550-2559) เน้นความสำคัญในการพัฒนาและคุ้มครองเด็ก 4 ด้าน คือ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ การปกป้องคุ้มครองเด็กจากการถูกล่วงละเมิดหรือการแสวงหาผลประโยชน์และความรุนแรง และการต่อต้าน HIV/AIDS

4.1.2 ความหมายและความสำคัญ

คำว่า “เด็ก” ตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (หน้า 413) ได้ให้นิยามว่า เด็ก หมายถึง คนที่มีอายุยังน้อย ผู้เยาว์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ คือ ผู้ที่มีอายุไม่ครบ 18 ปีบริบูรณ์ และยังไม่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส หรือบุคคลอายุเกิน 7 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์ เด็กชาย คือคำนำหน้าชื่อเรียกเด็กผู้ชาย และเด็กหญิง คือ คำนำหน้าชื่อเรียกเด็กผู้หญิงที่มีอายุไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ ในพระราชบัญญัติพัฒนาเด็กและเยาวชน

แห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้ให้คำนิยามใหม่ว่า เด็ก หมายถึง บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เยาวชน หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ถึง 25 ปีบริบูรณ์ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, หน้า 4) ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับเด็ก ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต

“เยาวชน” ความหมายตาม “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525” หมายถึง บุคคลที่มีอายุเกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่ผู้บรรลุนิติภาวะแล้วจากการจดทะเบียนสมรส ในทางกฎหมายก็ถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชนและหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณาโทษแตกต่างจากผู้ใหญ่ ส่วนความหมายในระดับสากล โดย “สหประชาชาติ” ระบุว่า เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๔ ปี หรือเป็นช่วงวัยหนุ่มสาว เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างการเป็นเด็กและผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่กังวลเกี่ยวกับบุคลิกภาพและสิ่งรอบตัวมากเป็นพิเศษ

การให้ความสำคัญกับเด็ก เริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2498 เป็นปีที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มจัดงานเฉลิมฉลองวันเด็กขึ้นในประเทศของตนตามมติขององค์การที่นำสหประชาชาติที่นำปัญหาเรื่องเด็กมาอภิปรายและยกร่างเป็นปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกตื่นตัวให้ความสำคัญกับเด็กและมีมติเห็นชอบตรงกันว่าต้องให้ความสำคัญกับเด็กในประเทศของตนให้มากขึ้นกว่าเดิม ประเทศที่เป็นสมาชิกและประเทศอื่นจึงได้นำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางทั่วโลก กว่า 40 ประเทศได้จัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติของตนขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยในปีนั้นกำหนดให้เป็นวันจันทร์สัปดาห์แรกของเดือนตุลาคมเป็นวันเด็กแห่งชาติ

สำหรับประเทศไทย นายวี เอ็ม กุลกาณี ผู้แทนองค์การสัมพันธเพื่อสวัสดิภาพเด็กระหว่างประเทศประจำประเทศไทย ได้เสนอเรื่องนี้ต่อกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทยขณะนั้นว่า ประเทศไทยควรจัดงานฉลองวันเด็กแห่งชาติขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของเด็กตั้งที่นานาประเทศดำเนินการอยู่ ซึ่งต่อมามีมติคณะรัฐมนตรีกำหนดให้วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2498 ซึ่งตรงกับวันจันทร์ เป็นวันเด็กแห่งชาติของไทยขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นวันเสาร์สัปดาห์ที่สองของเดือนมกราคม โดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เป็นต้นมา

ในส่วน of เยาวชน องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ ปีพ.ศ. 2528 เป็นปีเยาวชนสากล คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติให้วันที่ 20 กันยายน ของทุกปี เป็น "วันเยาวชนแห่งชาติ" โดยถือว่าเป็นวันที่เป็นสิริมงคล อันเนื่องมาจากตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์

แห่งราชวงศ์จักรีถึงสองพระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชสมภพเมื่อ วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2396 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงพระราชสมภพเมื่อ วันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2468 และพระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติขณะยังทรงพระเยาว์

สำหรับการส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชนของประเทศไทย มีการพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 กำหนดให้จัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 โดยมีเป้าหมายหลักให้เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต มีความเข้มแข็งทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกในความเป็นพลเมือง กล้าคิดกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

4.1.3 การดำเนินงาน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านเด็กและเยาวชน ตามพรบ.ส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มีการดำเนินงานจัดบริการสวัสดิการสังคมแก่เด็กและเยาวชนอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 18 ปี ที่อยู่ในครอบครัวยากจน ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน ประพฤติไม่เหมาะสม ถูกทารุณกรรม ถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ได้รับผลกระทบจากปัญหาโรคเอดส์ รวมทั้งที่ประสบปัญหาอื่นๆ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนี้

4.1.3.1 การสงเคราะห์ ค้ำครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ศูนย์ฝึกอาชีพ สถานแรกรับ สถานคุ้มครอง และบ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นรูปแบบการให้บริการเชิงรับที่คำนึงถึงการดูแลคุ้มครองฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย ให้สอดคล้องตามสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน ได้แก่

1) สถานสงเคราะห์เด็ก ให้การอุปการะเด็กชาย – หญิง อายุแรกเกิดถึง 18 ปีที่กำพร้า ถูกทอดทิ้ง ไร้ที่พึ่ง ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่สามารถให้การอุปการะได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น โดยให้บริการปัจจัย 4 การดูแลรักษาพยาบาล พัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษา การฝึกอาชีพ นันทนาการ การติดตามสืบหาครอบครัว การจัดหาครอบครัวทดแทน ตลอดจนการอบรมขัดเกลาด้านจริยธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมของ

เด็กในการกลับสู่ครอบครัวและสังคม ปัจจุบันมีหน่วยงานให้บริการ รวม 20 แห่ง ประกอบด้วย สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน (รับเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี) และสถานสงเคราะห์เด็ก (รับเด็กอายุตั้งแต่ 6 – 18 ปี)

2) ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพ ให้การศึกษาและฝึกทักษะอาชีพแก่เด็ก และเยาวชน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ต่อไป ปัจจุบันมีหน่วยงาน เปิดให้บริการ 1 แห่ง คือ ศูนย์สงเคราะห์และฝึกอาชีพเด็กและเยาวชน จังหวัดศรีสะเกษ

3) สถานแรกรับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รับเด็กเร่ร่อน ประพฤติ ตน ไม่เหมาะสม เด็กถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็น การคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยให้บริการปัจจัย 4 การศึกษาและฝึกอบรมอาชีพ การพิทักษ์คุ้มครอง สิทธิ และการฟื้นฟูร่างกาย จิตใจ ให้สามารถปรับตัวสู่สังคมได้ตามปกติต่อไป ปัจจุบันมีสถานแรก รับและสถานคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก รวม 4 แห่ง

4) บ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2537 ให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและครอบครัวที่ประสบปัญหาให้ได้มี ที่พักพิงชั่วคราว โดยจัดบริการปัจจัย 4 การฟื้นฟูปรับสภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ การประสาน ส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามความเหมาะสม และประสานครอบครัวส่งกลับภูมิสำเนาเดิม รวม 76 แห่ง

5) สถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก ให้การสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่ ต้องการบริการพิเศษตาม พ.ร.บ.คุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และให้บริการด้านการบำบัดรักษา ฟื้นฟู ปรับสภาพด้านร่างกาย จิตใจ ด้านการศึกษา การฝึกอบรมอาชีพ และการอบรมแนะแนวตามแนว ทางการพัฒนาและฟื้นฟูเด็กแต่ละบุคคล ตลอดจนการติดตามให้คำปรึกษา แนะนำ และช่วยเหลือ ผู้ปกครองและเด็กที่พ้นจากการอุปการะ ปัจจุบันมีสถานพัฒนาและฟื้นฟูเด็ก รวม 4 แห่ง

4.1.3.2 การสงเคราะห์ คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนในครอบครัวและ ชุมชน เป็นการจัดบริการเพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนสามารถอยู่ในครอบครัวและชุมชนได้อย่าง มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ โดยการสำรวจตรวจตราและให้ ความช่วยเหลือเด็กที่ครอบครัวเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เด็กเร่ร่อน ประพฤติตนไม่เหมาะสมแก่วัย เด็ก ถูกทอดทิ้ง ถูกทารุณกรรม หรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เด็กในครอบครัว ยากจนหรือประสบปัญหาต่างๆ ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนสวัสดิการสังคมแก่ครอบครัวและชุมชน กิจกรรมที่ดำเนินการ ได้แก่

1) สงเคราะห์เด็กในครอบครัว เสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัว เพื่อให้สามารถเลี้ยงดูเด็กได้อย่างเหมาะสมตามควรแก่สภาพ โดยให้คำปรึกษาแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง ในการเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือเป็นทุนการศึกษา ทุนประกอบอาชีพ เครื่องอุปโภคบริโภค ชุดเครื่องแบบนักเรียน เป็นต้น

2) สนับสนุนและจัดหาครอบครัวทดแทนให้แก่เด็ก โดยจัดให้เด็กที่ไม่สามารถอยู่กับครอบครัวเดิม และเด็กในความอุปการะของสถานสงเคราะห์ ได้อยู่ในครอบครัวใหม่ที่เหมาะสม ซึ่งอาจเป็นครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับเด็ก หรือเป็นครอบครัวที่ประสงค์จะรับเด็กไปอุปการะ โดยต้องผ่านการพิจารณาจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่า มีความพร้อมและเหมาะสม ในด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยรับเด็กไปเลี้ยงดูชั่วคราว ในรูปครอบครัวอุปการะและครอบครัวอุปถัมภ์ ซึ่งกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการให้การสนับสนุน เงินค่าเลี้ยงดูเด็ก รวมทั้งการรับเด็กไปอุปการะถาวรโดยการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2533 ทั้งนี้ มีนักสังคมสงเคราะห์ติดตามผลการดูแลเด็กเป็นระยะ ๆ เพื่อคุ้มครองปกป้องให้เด็กได้รับการดูแลที่ดี และมีโอกาสเติบโตในสภาพครอบครัวที่เหมาะสม

4.1.3.3 ส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยให้การส่งเสริมการจัดตั้งและกำกับดูแลการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน และสนับสนุนการดำเนินงานของสถานรับเลี้ยงเด็กเอกชน และสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน โดยช่วยเหลือในรูปแบบของอาหารเสริมและสื่อพัฒนาการเด็ก รวมทั้งการดำเนินงานโครงการส่งเสริมและพัฒนาเด็กปฐมวัยในชุมชนด้วยโอกาส ทำให้เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นบุตรหลานของผู้ใช้แรงงาน สถานประกอบการ ชุมชน และแหล่งก่อสร้างได้รับการดูแล เตรียมความพร้อมและกระตุ้นพัฒนาการให้เป็นไปตามวัย นอกจากนี้ยังดำเนินงานสถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กของกรมฯ

4. 1.3.4 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กได้รับการดูแลที่เหมาะสมตามวัย โดยการส่งเสริมความรู้และทักษะในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย แก่เจ้าของ ผู้ทำการ และผู้ปฏิบัติงานสถานรับเลี้ยงและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชน ตลอดจนการส่งเสริมให้สถานรับเลี้ยงและสถานสงเคราะห์เด็กเอกชนพัฒนาคุณภาพการให้บริการ

4.1.3.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการศูนย์ 3 วัยสานสายใยรักแห่งครอบครัว

1) พัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย ในพื้นที่โครงการในพระองค์ 904 ได้แก่ การดำเนินงานของศูนย์สตรีทวิรัค การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กที่ปั้งกรรัศมีโชติ

2) พัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย ในชุมชน ได้แก่ การดำเนินโครงการเล่านิทาน อ่านและเล่นกับลูก การดำเนินโครงการจัดบริการสังคมรูปแบบกลุ่มพึ่งพา Group Home และมีการดูแลที่บ้าน Home Care สำหรับผู้สูงอายุ คนพิการ และคนไร้ที่พึ่งในชุมชน การพัฒนาระบบฐานข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายและครอบครัวในพื้นที่ตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัว และกิจกรรมรณรงค์โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว

3) ดำเนินงานศูนย์ ๓ วัย สานสายใยรักแห่งครอบครัว เพื่อเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงเป็นวงจรทุกช่วงวัย โดยเป็นการบูรณาการการดำเนินงานของทุกภาคส่วนในการให้บริการแบบองค์รวม และเพื่อสร้างรูปแบบตัวอย่างที่ดีในการพัฒนาในพื้นที่ที่มีการดำเนินงานตามโครงการสายใยรักแห่งครอบครัวให้บริการแก่กลุ่มเป้าหมาย

4) พัฒนาคุณภาพชีวิตคน 3 วัย ตามโครงการศูนย์การเรียนรู้โครงการสายใยรักแห่งครอบครัว

4.1.3.6 ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการปาฏิหาริย์แห่งชีวิต (Miracle of life) ในพระดำริของทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญาสิริวัฒนาพรรณวดี เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีโอกาส และมีพื้นที่ในการแสดงออกตามความสามารถ และความสนใจภายใต้กรอบวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

4.1.3.7 สนับสนุนให้ชุมชนจัดแหล่งเรียนรู้ และสันทนาการที่เหมาะสมกับเด็ก ตลอดจนสนับสนุนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพัฒนาการเด็กในแหล่งเรียนรู้ เช่นการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์/ดนตรี/กีฬา ฯลฯ เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้มีพื้นที่ และกิจกรรมเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการของเด็ก

4.1.3.8 จัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ด้านคุณธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาสังคม การพัฒนาเด็กและเยาวชนทั่วประเทศที่ด้อยโอกาส หรืออยู่ในครอบครัวที่ประสบปัญหาทางสังคม ขาดความอบอุ่น และความมั่นคงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเด็ก

ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในมิติด้านคุณธรรม การศึกษาในระดับโรงเรียน และอบรมความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นต้นกล้าคุณธรรมของสังคมไทยในอนาคตที่ได้รับการพัฒนาทั้งด้านกาย จิต สังคม และปัญญา

จากผลการศึกษาการดำเนินงานการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ทั้งในเรื่องแนวคิด ความหมาย ความสำคัญ รวมทั้งผลการดำเนินงาน พบว่า รัฐให้ความสำคัญในเรื่องการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน โดยรัฐมีแนวคิดที่เด็กเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า เป็นกำลังและความหวังในการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยมี พรบ.ส่งเสริมและพัฒนาเด็กและเยาวชน พ.ศ.2550 มาตรา 6 กำหนดให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่พัฒนาเด็กและเยาวชน อีกทั้งรัฐได้ให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนโดยการกำหนดให้มี “วันเด็กแห่งชาติ” และ “วันเยาวชนแห่งชาติ” ขึ้นเป็นประจำทุกปี และจากผลการดำเนินงานของภาครัฐ ก็พบว่า รัฐได้ให้ความสำคัญโดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหา มีความต้องการให้ช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย การศึกษา การเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอาชีพ การฟื้นฟูสภาพจิตใจ เป็นต้น ผ่านศูนย์ฝึกอาชีพ สถานแรกรับเด็กฯ สถานคุ้มครอง บ้านพักเด็กและครอบครัว ฯลฯ ซึ่งเป็นงานตามนโยบายของรัฐ ที่มีการออกกฎหมายและคำสั่งให้หน่วยงานของรัฐรับผิดชอบดำเนินการตามนโยบายที่ได้วางไว้ โดยเด็กและเยาวชนรวมทั้งครอบครัว มีส่วนร่วมในการเข้ารับบริการตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่ภาครัฐกำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง

ในส่วนของรูปแบบการจัดสวัสดิการของเด็กและเยาวชนของบ้านดงเย็นและบ้านใหญ่ดงเจริญตั้งแต่อดีตที่ผ่านมา ไม่มีหน่วยงาน องค์กร หรือภาครัฐเป็นผู้กำหนดหรือกำกับดูแลจะเป็นการบริหารจัดการกันเองระหว่างคนในชุมชน ระหว่างคนในครอบครัวในเครือญาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกิน การอยู่ การใช้ชีวิตในสังคมร่วมกัน การแบ่งปัน/จัดสรรผลประโยชน์จากทรัพยากร ล้วนแล้วแต่เป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมในฐานะเจ้าของทรัพยากร ที่ร่วมกันบริหารจัดการบนพื้นฐานของการเป็นคนในชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมร่วมกัน

4.2 บริบทชุมชน ศักยภาพ และทรัพยากร

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านดงเย็น และบ้านใหญ่ดงเจริญ มีที่มาดังนี้

พ่อตาเล่ ราชนิจ ซึ่งปัจจุบันมีอายุ 101 ปี บอกเล่าว่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2453 ตอนนั้นพ่อตาเล่มีอายุประมาณ 8 ปี พ่อแม่ได้อพยพจากที่อื่นมาอยู่ที่นี่ จำได้ว่าตอนนั้นมีบ้านเรือนอยู่ก่อน

แล้ว 3 หลัง คือบ้านพ่อตู้จางวาง ศิริสิมะ บ้านพ่อตู้สมบัติและบ้านพ่อตู้คำคุณ ไม่ทราบนามสกุล รวมบ้านของพ่อตาเล่าเป็นหลังที่ 4 มีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าตำนานให้ฟังว่า สมัยก่อนมีขบวนแห่พระศรีอาริเยเมตริย์ เพื่อไปประดิษฐานที่วัดหนองแขม (ปัจจุบันอยู่ในเขตพื้นที่ ต.สระใคร อ.สระใคร จ.หนองคาย) ขบวนแห่ได้ผ่านมาเส้นทางนี้ มาหยุดพักขบวนแห่ช่วงระหว่างหนองแห่กับหนองผ้าขาว เพื่อให้คนในขบวนแห่ซึ่งเดินทางมาหลายวันได้พักผ่อนและอาบน้ำชำระร่างกายรวมทั้งการซักเสื้อผ้า ซึ่งผู้คนเหล่านั้นสวมใส่เสื้อผ้าสีขาวทั้งหมด เมื่อซักเสื้อผ้าเสร็จก็ทำการตากเสื้อผ้าเต็มไปทั่วบริเวณ จึงเป็นที่มาของชื่อหนองทั้งสองแห่งว่า “หนองแห่” และ “หนองผ้าขาว” หลังจากนั้นขบวนแห่ได้เดินทางต่อ จนมาเจอ “ดงใหญ่” คือมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุมกินบริเวณกว้างมาก จนขบวนแห่ไม่สามารถเดินทางผ่าน “ดงใหญ่” ไปได้ ขบวนแห่ต้องอ้อมไปทางทิศเหนือซึ่งต้องใช้เวลาเดินทางมากกว่าแทน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านว่า “ดงเว้น” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

บ้านดงเว้นมีผู้ใหญ่นับคนแรกคือ พ่อตู้จางวาง ศิริสิมะ คนที่สองคือพ่อตู้กู๋ ธรรมเสน คนที่สามคือพ่อตู้จางช่วย ไม่ทราบนามสกุล และคนที่สี่ คือพ่อตู้ลี สิงห์ส ซึ่งช่วงนี้ไม่มีการบันทึกปี พ.ศ.ไว้เป็นหลักฐาน อาศัยความจำของพ่อตาเล่า ราชนิจ เป็นหลัก หลังจากนั้นก็มีบันทึกหลักฐานช่วงการปกครองของหมู่บ้านดังนี้

ปี พ.ศ. 2500 – 2508	พ่อตาสงวน เคนาอุประ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ปี พ.ศ. 2508 – 2540	พ่อคำกอง อุดมเพ็ญ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ปี พ.ศ. 2540 - 2546	นายฉลอง ราชนิจ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ปี พ.ศ. 2546 – 2548	นายสุระพล บันดิษฐ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ปี พ.ศ. 2548 – 2555	นายฉลอง ราชนิจ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
ปี พ.ศ. 2555 – ปัจจุบัน	นายวิชัย อุดมเพ็ญ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2525 ได้แบ่งแยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน โดยมีสาเหตุมาจากจำนวนประชากรที่มีมากขึ้น การจัดสรรผลประโยชน์ทั้งที่เป็นทุนและทรัพยากรจากธรรมชาติ และจากหน่วยงานนำเข้าไปสู่หมู่บ้านมีข้อจำกัดมากขึ้น เมื่อผู้คนมากขึ้น ต่างมีประสบการณ์และความคิดเห็นที่หลากหลาย จึงได้มีการประชุมและลงมติร่วมกัน ให้แบ่งแยกการปกครองออกเป็นสองหมู่บ้าน บ้านที่แยกมาตั้งใหม่ใช้ชื่อว่า “บ้านใหญ่ดงเจริญ” หมู่ 10 มีผู้ใหญ่นับคนแรกถึงปัจจุบัน ดังนี้

1. นายอุบล ทองจันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2525 – 2529

2. นางมุกดา ทองจันทร์ เป็นผู้ใหญ่บ้านปี พ.ศ. 2529 – 2553

3. นายวิวัฒน์ สีกะมุก เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 และปัจจุบันดำรงตำแหน่ง
กำนันตำบลโพนสว่าง

ทั้งสองหมู่บ้านอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง ช่วงปี พ.ศ.
2552 องค์การบริหารส่วนตำบลสองห้อง ได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อตำบลเป็น “ตำบลโพนสว่าง” ทำให้ทั้งสองชุมชนต้องเปลี่ยนชื่อตำบลมาเป็นตำบลโพนสว่างในปัจจุบัน

4.2.2 ขนาดที่ตั้งและอาณาเขต

บ้านดงเว่นและบ้านใหญ่ดงเจริญ เดิมเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ช่วงแยกการปกครอง
ทั้งสองหมู่บ้าน ตกลงใช้ถนนหลักและทิศเป็นเส้นแบ่งหมู่บ้าน โดยบ้านเรือนที่ตั้งอยู่แถบทิศเหนือ
อยู่ในเขตการปกครองของบ้านดงเว่น บ้านเรือนที่ตั้งอยู่แถบทิศใต้อยู่ในเขตการปกครองของบ้าน
ใหญ่ดงเจริญ

บ้านดงเว่น หมู่ 5 มีพื้นที่ประมาณ 1,278 ไร่

ทิศเหนือจด บ้านใหญ่ดงเจริญ หมู่ 10

ทิศใต้จด บ้านสมสะอาด หมู่ 9

ทิศตะวันออก จดบ้านดาวเรือง หมู่ 6

ทิศตะวันตก จดบ้านสร้างอ่าง หมู่ 7

บ้านใหญ่ดงเจริญ หมู่ 10 มีพื้นที่ประมาณ 2,700 ไร่ แยกเป็น ทำนา 1,723 ไร่
ทำไร่ 479 ไร่ ทำสวน 128 ไร่ ปลูกผัก 4 ไร่ เลี้ยงสัตว์ 115 ไร่ ที่สาธารณะ 12 ไร่ พื้นที่ป่า 156 ไร่
แหล่งน้ำ 83 ไร่

ทิศเหนือจด บ้านโคกสำราญ หมู่ 4 ต.ค่ายบกหวาน อ.เมือง จ.หนองคาย

ทิศใต้จด บ้านสมสะอาด หมู่ 9 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย

ทิศตะวันออกจด บ้านดาวเรือง หมู่ 6 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย

ทิศตะวันตกจด บ้านสร้างอ่าง หมู่ 7 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย

4.2.3 ลักษณะทางภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่ของทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะเป็นที่ลุ่มสลับที่ดอน ดินมี
ลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย

4.2.4 ลักษณะทางภูมิอากาศ/ฤดูกาล

ทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะทางภูมิอากาศไม่แตกต่างกัน คือแบบร้อนแห้งแล้ง มี 3 ฤดูคือฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว

4.2.5 จำนวนประชากร

จากการศึกษาข้อมูลจ.ปฐ.ปี พ.ศ. 2549 บ้านดงเว้น หมู่ 5 มีจำนวน 134 ครอบครัว ประชากรรวม 644 คน เป็นชาย 321 คน เป็นหญิง 323 คน ส่วนบ้านใหญ่ดงเจริญ หมู่ 10 มีจำนวน 166 ครอบครัว ประชากรรวม 703 คน เป็นชาย 362 คน เป็นหญิง 341 คน

4.2.6 ด้านเศรษฐกิจ

บ้านดงเว้น

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร

เช่น ทำนา

เลี้ยงสัตว์ (โค กระบือ เลี้ยงปลา) อาชีพรองคือการรับจ้าง และมีบางส่วนไปรับจ้างต่างจังหวัด (กรุงเทพ) รายได้เฉลี่ยของประชากร 27,696 บาท/คน/ปี (จ.ปฐ.ปี พ.ศ. 2549)

บ้านใหญ่ดงเจริญ

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร อาชีพรอง คือ เลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไป ซึ่งสามารถจำแนกอาชีพประเภทต่างๆ ออกได้ดังนี้ ทำนา 72 ครัวเรือน ค้าขาย 19 ครัวเรือน ทำไร่ 19 ครัวเรือน รับจ้าง 13 ครัวเรือน ทำสวน 8 ครัวเรือน รับราชการ/ลูกจ้าง 9 ครัวเรือน ปลูกผัก 4 ครัวเรือน ช่างฝีมือ 6 ครัวเรือน เลี้ยงสัตว์ 16 ครัวเรือน รายได้เฉลี่ยของประชากร 31,606 บาท/คน/ปี (จ.ปฐ.ปี พ.ศ. 2549)

4.2.7 ด้านการศึกษา และสาธารณสุข

ทั้งสองหมู่บ้านมีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 1 แห่ง ชื่อว่า โรงเรียนดงเว้นดงเจริญวิทยา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง ซึ่งทั้งสองแห่งตั้งอยู่ในพื้นที่การปกครองของบ้านดงเว้น

ข้อมูลด้านการศึกษาของคนในชุมชนบ้านใหญ่ดงเจริญ ดังนี้

ผู้ที่จบการศึกษาภาคบังคับ 415 คน

ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า 127 คน

ผู้ที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า 82 คน

ผู้ที่จบอนุปริญาหรือเทียบเท่า 43 คน

ผู้ที่จบปริญาตรีหรือสูงกว่า 36 คน

4.2.8 ด้านศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม

ประชากรทั้งสองหมู่บ้านเกือบทุกหลังคาเรือนนับถือศาสนาพุทธ มีวัดเก่าแก่ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านดงเว่นและใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยกันอยู่ 1 แห่ง ชื่อว่า วัดมงคลสมณกิจ มีสำนักสงฆ์ 2 แห่งที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านใหญ่ดงเจริญ สำนักสงฆ์แห่งแรกชื่อว่า วัดป่าธรรมสามัคคี ทั้งสองชุมชนใช้สำนักสงฆ์แห่งนี้ประกอบพิธีกรรมฉาปนกิจ สำนักสงฆ์แห่งที่สองชื่อว่า วัดบูรพาทุ่งนาจาน ส่วนการจัดงานบุญประเพณีที่สำคัญ เช่น บุญสงกรานต์ บุญเดือนหก บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญกฐิน บุญปีใหม่ และบุญเดือนสี่ เป็นต้น ชุมชนยังคงมีการสืบสานต่อ มีการจัดกิจกรรมดังกล่าวตามประเพณีดั้งเดิม แต่รูปแบบการจัดกิจกรรมจะมีความแตกต่างจากเดิม เช่น การจัดงานบุญเดือนสี่ ก็จะมีการจ้างหมอลำซึ่งมาละเล่นในหมู่บ้าน โดยกำหนดให้ทุกคนครบถ้วนร่วมกันออกค่าใช้จ่ายครอบครัวละ 500 บาท แต่ทุกบุญประเพณีคนในชุมชนจะปฏิบัติเหมือนกันคือ ทุกคนจะไปทำบุญที่วัดในตอนเช้า โดยคนในชุมชนบ้านดงเว่นจะไปวัดมงคลสมณกิจ ส่วนคนในชุมชนบ้านใหญ่ดงเจริญส่วนใหญ่จะไปทำบุญที่สำนักสงฆ์วัดป่าธรรมสามัคคี และวัดบูรพาทุ่งนาจาน

4.2.9 ทรัพยากรธรรมชาติ

บ้านดงเว่นและบ้านใหญ่ดงเจริญมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ป่าสาธารณะ 1 แห่ง เนื้อที่ 63 ไร่ ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกันกับที่ตั้งของวัดป่าธรรมสามัคคี ทั้งสองชุมชนใช้ประโยชน์ด้วยการทำเป็น “ป่าช้า” จนถึงปัจจุบัน

ส่วนแหล่งน้ำสาธารณะมีทั้งหมด 8 แห่ง ดังนี้

1) **หนองผ้าขาว** เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่ 108 ไร่ สามารถเก็บกักน้ำได้ตลอดทั้งปีและน้ำมีลักษณะใสมาก ทั้งสองชุมชนใช้ประโยชน์ในการทำนาปรัง ใช้เป็นที่วัวควาย เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และเป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชนที่มีอาชีพหาปลาขาย ซึ่งสามารถหาปลา กุ้ง หอย ปู ฯลฯ ได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งหนองแห่งนี้มีบริเวณกว้าง

นอกจากนี้ทางชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลโพนสว่างใช้จัดงานบุญประเพณีลอยกระทง และประเพณีแข่งเรือ กลุ่มออมทรัพย์ฯ ก็เคยมีกิจกรรมปลูกสักทองถวายองค์ราชันย์เมื่อปี 2555

2) บ่อสามต่าลิง เป็นบ่อที่มีน้ำตลอดทั้งปี เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ชุมชนใช้เป็นแหล่งหาอาหารตามธรรมชาติ ใช้ประโยชน์ในการทำนาปรังประมาณ 15 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ทำนาปรัง 300 ไร่ ช่วงหน้าแล้งจะมีการเปิดให้จับปลาโดยการจำหน่ายบัตรให้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งจะมีรายได้ปีละประมาณ 7000-10,000 บาท โดยเงินจำนวนนี้ทั้งสองหมู่บ้านมีมติมอบให้บ้านใหญ่ดงเจริญ เป็นผู้ดูแลและรับผลประโยชน์

3) เลิงนกเปิด มีพื้นที่ 4 ไร่ ใช้ประโยชน์ในการเป็นแหล่งอาหารเป็นที่หาอยู่หากินของชาวบ้านทั่วไปทั้งในตำบลโพธิ์สว่าง และตำบลใกล้เคียง เช่น ตำบลบ้านธาตุ ตำบลเพ็ญ ตำบลสระใคร ฯลฯ “เลิงนกเปิด” มีความอุดมสมบูรณ์มาก มีปลาหลากหลายชนิด เช่น ปลาตะเพียน ปลาดุก ปลาช่อน รวมทั้งสัตว์น้ำชนิดอื่นๆ

ช่วงหน้าแล้งจะมีปัญหาเรื่องปริมาณน้ำเหลือน้อย เนื่องจากปัจจุบันหนองต้นเขิน อนาคตชุมชนมีแผนจะขุดลอกทำ “แก้มลิง” เพื่อจะได้มีพื้นที่เก็บกักน้ำได้ปริมาณมากขึ้น และเก็บกักน้ำได้เพียงพอกับการใช้สอยตลอดทั้งปี

4) หนองเปิด มีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ เป็นหนองน้ำที่อยู่ติดกับโรงเรียน ทั้งสองชุมชนจึงยกให้โรงเรียนเป็นผู้ดูแลและใช้ประโยชน์ โดยโรงเรียนก็ทำเป็นที่เพาะพันธุ์ปลา เลี้ยงปลา พร้อมกับนำปลาที่เลี้ยงมาทำเป็นอาหารกลางวันให้กับเด็กนักเรียน

5) หนองแห่ มีพื้นที่ประมาณ 4 ไร่ ชุมชนใช้ประโยชน์ในการทำนาปรัง ประมาณ 10 ไร่ ไร่รอบหนอง ช่วงหน้าแล้งจะมีการประมูลหนองน้ำขายปลา ซึ่งมีรายได้ปีละประมาณ 4,000 บาท โดยรายได้ในส่วนนี้มีข้อตกลงมอบให้บ้านดงเว็นเป็นผู้จัดเก็บ

6) กุดกระด้น มีลักษณะเป็นลำห้วยรองรับน้ำมาจากอำเภอสระใคร คนในชุมชนทั้งบ้านดงเว็นและบ้านใหญ่ดงเจริญ ที่มีที่นาอยู่ติดกุดกระด้นใช้ประโยชน์ในการทำนาปี/นาปรัง

7) หนองสองห้อง อยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2 กม. มีพื้นที่รับน้ำประมาณ 10 ไร่ ได้รับการขุดลอกช่วงสมัยกำนันคำกอง อุดมเพ็ญ เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาปรัง แต่ที่ได้ประโยชน์ร่วมกันทุกครัวเรือนจะเป็นเรื่องการหาปลาทั้งนำมาเป็นอาหารในครัวเรือนและนำไปจำหน่าย แต่เมื่อถึงช่วงฤดูแล้ง บ้านดงเว็นจะเป็นผู้รับผิดชอบในการจับปลาขาย แล้วนำเงินมาใช้ในการกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

8) หนองแดง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่บ้านใหญ่ดงเจริญ เป็นหนองที่เชื่อมต่อกับห้วยลำตานติดกับกุดกระด้น มีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ ขุดลอกช่วงสมัยของผู้ใหญ่มุขดา

ทองจันทร์ เพื่อใช้เป็นแหล่งหาอาหารตามธรรมชาติของคนในชุมชน และใช้ประโยชน์ในการทำปรง ซึ่งปัจจุบันมีครอบครัวที่ทำนาปรงและใช้ประโยชน์ในหนองแดง 3 ครอบครัว

9) บานคอง ตั้งอยู่ในพื้นที่บ้านดงเว้น โดยอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ 2 กม. อยู่ติดกับหนองสองห้อง มีพื้นที่ในการรับน้ำ 5 ไร่ คนในชุมชนใช้ประโยชน์ในการ เป็นแหล่งหาอาหารตามธรรมชาติ รวมทั้งการใช้น้ำทำนาปรงซึ่งปัจจุบันมีครอบครัวที่ทำนาปรงและ ใช้ประโยชน์จากบานคอง 5 ครอบครัว

จากการศึกษาข้อมูลในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าคนใน ชุมชนบ้านดงเว้นและบ้านใหญ่ดงเจริญ รวมทั้งคนจากหมู่บ้านใกล้เคียง มีส่วนร่วมในใช้ประโยชน์ จากแหล่งน้ำทั้ง 9 แห่งในหลากหลายกิจกรรม เช่น เป็นแหล่งหาอาหารตามธรรมชาติ เป็นที่เลี้ยง สัตว์ เป็นแหล่งอาศัยและรายได้ ไม่ว่าจะเป็นรายได้ที่ได้จากการจับปลา หรือสัตว์น้ำอื่นไปขาย หรือรายได้จากการทำนาปรง อีกครั้งยังเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเด็กได้รับประโยชน์ทั้งด้านความรู้ใน การเพาะพันธุ์ปลา และประโยชน์จากการมีอาหารกลางวันที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการ ต่างๆเหล่านี้นับว่าเป็นเรื่องของการจัดการทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ของคนในชุมชนด้วยกัน เป็นการบริหารจัดการที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาและกำหนดผลประโยชน์ร่วมกัน เป็น การจัดสวัสดิการของคนในชุมชนด้วยกันเองซึ่งถือว่าการจัดสวัสดิการแบบดั้งเดิมของชุมชน ที่ อยู่บนพื้นฐานความเป็นชุมชนด้วยกัน ที่มีความต้องการในการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมบนฐานการ จัดการทรัพยากรร่วมกัน

4.3 ศักยภาพของชุมชน

4.3.1 ด้านทรัพยากรบุคคล/ปราชญ์ชุมชน

1) ทรัพยากรบุคคล / ปราชญ์ชุมชน ของบ้านดงเว้น มีดังนี้

- (1) คุณตาทองดี ธรรมเสน อายุ 80 ปี เป็นหมอธรรม
- (2) นายสำรวย อุปโคตร อายุ 70 ปี มีความรู้ด้านประวัติ ชุมชนและมีทักษะด้านจักสานเครื่องมือหาปลา (ไซ ข้อง)
- (3) นายคำสอน โยธาธรณ์ อายุ 67 ปี ประวัติชุมชน
- (4) นายคำดี บุตรแก้ว อายุ 66 ปี มีความรู้และทักษะด้าน การจักสานกระติบข้าว
- (5) นายบุญไ้ อุปโคตร อายุ 67 ปี มีความรู้และทักษะ ด้านการจักสานตะกร้า กระจาด อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ

(6) ยายดี ปัตร์ตัน อายุ 85 ปี เชี่ยวชาญด้านการขับร้อง
สาระภัญญะ การทอเสื่อ

(7) นางอำนาจ หาญธงชัย อายุ 49 ปี เชี่ยวชาญด้าน
การขับร้องสาระภัญญะ

2) ทรัพยากรบุคคล / ปราชญ์ชุมชน ของบ้านใหญ่ตงเจริญ มีดังนี้

(1) นายเล่ ราชนิจ อายุ 101 ปี มีความรู้และความจำเรื่อง
ประวัติชุมชนเป็นอย่างดี รวมทั้งมีฝีมือด้านการจักสานเครื่องมือเครื่องใช้จากไม้ไผ่เกือบทุก
ประเภท

(2) นายน้อย คนรู้ อายุ 66 ปี มีองค์ความรู้ด้านการ
ศาสนา บุญประเพณีตาม “ฮีตสิบสองครองสิบสี่” และเป็นหมอสู่ขวัญประจำหมู่บ้าน

(3) นายสำริ คำจันทร์ อายุ 46 ปี ชำนาญเรื่องการดูดวง
ชะตาคน

(4) นายบุญลือ สาริมัตย์ อายุ 70 ปี ชำนาญเรื่องร้องลำ
กลอนแบบโบราณ

(5) นายสงวน เคนาอุประ อายุ 85 ปี มีความรู้เรื่องประวัติ
ชุมชน

(6) นายยศ สิงห์ส อายุ 67 ปี มีความรู้เรื่องแหล่งน้ำเป็น
อย่างดี

(7) นายศรีทอง ราชนิช อายุ 56 ปี มีความสามารถด้าน
การตีตีพิน เป่าแคน และมีฝีมือในการทำพานบายศรีสู่ขวัญ

(8) ยายริน เพชรชนะ อายุ 90 ปี เป็น “จ่า”ประจำหมู่บ้าน

(9) นางนาง ทองแสน อายุ 80 ปี มีความรู้และความ
จำเป็นเลิศในเรื่องประวัติชุมชน เรื่องกลอนลำโบราณ

(10) นางมะลิ หงษ์ อายุ 70 ปี มีความรู้เรื่องประวัติชุมชน

4.3.2 กลุ่ม/องค์กรในชุมชน

บ้านตงเว้น มีกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ดังนี้

1) กองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) เป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นจากนโยบายของ
รัฐบาล เมื่อปี 2546 โดยหมู่บ้านได้รับการสนับสนุนงบประมาณครั้งแรกหนึ่งล้านบาท และครั้งที่

สอง ห้าแสนบาท โดยมีธนาคารออมสิน และ ธกส. เป็นพี่เลี้ยงกำกับดูแล มีการบริหารจัดการกองทุนแยกส่วนกัน โดยกองทุนหนึ่งล้านของธนาคารออมสิน นายริน อัครวงศ์ ทำหน้าที่เป็นประธาน ส่วนกองทุนห้าแสนบาทของ ธกส. นายเลื่อน สมบัติมี ทำหน้าที่เป็นประธาน ทั้งสองกองทุนมีความก้าวหน้าทั้งในจำนวนของดอกผลที่เกิดจากการบริหารจัดการของคณะกรรมการ และจำนวนสมาชิกที่ได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากกองทุน โดยเพิ่มขึ้นจากที่เริ่มต้น 63 คนเป็น 84 คนในปัจจุบัน

2) กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นกลุ่มย่อยที่ตั้งขึ้นกลุ่มฌาปนกิจตำบล รับสมาชิกเฉพาะในหมู่บ้านดงเว้นเท่านั้น กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การช่วยเหลือสมาชิกด้วยตัวเองในเรื่องเงินช่วยเหลือการจัดงานศพ คนละ 10 บาทต่อสมาชิกที่เสียชีวิตหนึ่งคน โดยจะเรียกเก็บก็ต่อเมื่อมีสมาชิกเสียชีวิต

3) กลุ่มเย็บปักถักร้อย ก่อตั้งเมื่อปี 2544 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.โพนสว่าง จำนวน 20,000 บาท ประธานกลุ่มคือ นางอนงค์ สุราชสิงห์ ปัจจุบันไม่มีกิจกรรมต่อเนื่อง

4) กลุ่มทอเสื่อ ก่อตั้งเมื่อปี 2548 ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจาก อบต.โพนสว่าง เป็นเงิน 10,000 บาท ปัจจุบันยังคงดำเนินการต่อเนื่อง ประธานกลุ่มคือ นางอำนาจ หาญธงชัย

5) กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มนี้เกิดจากการรวมตัวกันของสตรีที่มีฝีมือในการทำบายศรี ซึ่งตามประเพณีอีสานนิยมทำบายศรีสำหรับรับขวัญ หรือสู่ขวัญในพิธีกรรมต่างๆ เช่น จะต้องเดินทาง งานแต่งงาน งานอุปสมบท ต้อนรับการกลับบ้านบ้าน ฯลฯ มีแม่ทองมา อุปโคตร แม่บอน คำภูษา เป็นแกนหลักของกลุ่มในการรวมตัวกันทำกิจกรรมในช่วงนั้นๆ

6) กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง ก่อตั้งเมื่อปี 2545 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.โพนสว่าง เป็นเงิน 20,000 บาท กิจกรรมหลักคือ อนุรักษ์การเลี้ยงไก่พื้นเมือง (ไก่ชน) ปัจจุบันยังคงดำเนินการ ประธานคือ นายฉลอง ราชนิจ

7) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ก่อตั้งเมื่อปี 2543 ได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมจาก อบต.โพนสว่าง จำนวน 100,000 บาท กิจกรรมหลักคือ จัดหาพันธุ์ข้าวจำหน่ายให้กับสมาชิกภายในตำบล ปัจจุบันยังคงดำเนินการ ประธานคือ นายสบาย ธรรมเสน

8) ธนาคารข้าว ก่อตั้งเมื่อปี 2540 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.โพนสว่าง จำนวน 100,000 บาท กิจกรรมหลักคือ จัดหาพันธุ์ข้าวให้กับสมาชิกภายใน หมู่บ้าน ประธานคือ นายเพ็ง อุปโคตร

บ้านใหญ่ดงเจริญ มีกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ ดังนี้

1) กองทุนหมู่บ้าน ก่อตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ. 2544 โดยได้รับการสนับสนุนเงินทุนในเบื้องต้น 1 ล้านบาท ได้รับเงินทุนสนับสนุนเพิ่มอีกจำนวน 200,000 บาท 500,000 บาทแรก และ 500,000 บาทที่สอง ตามลำดับ โดยมีพัฒนาชุมชน และ ธกส.เป็นหน่วยงานพี่เลี้ยง เงินกองทุนรวมในปัจจุบันมี จำนวน 2,200,000 บาท มีคณะกรรมการ จำนวน 15 คน ทำหน้าที่บริหารจัดการกองทุน

2) กลุ่มทอเสื่อกก เป็นการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2548 ได้รับการสนับสนุนเงินทุนจาก อบต.โพนสว่าง 10,000 บาท ปัจจุบันยังคงมีการดำเนินกิจกรรม ด้านการผลิตเฉพาะบุคคล ไม่มีการบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบกลุ่ม

3) กลุ่มสตรี ก่อตั้งขึ้นมาตามนโยบายของรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ. 2555 มีสตรี ในชุมชนสมัครเข้ามาเป็นสมาชิก 15 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบทบาทสตรี กิจกรรมกลุ่มจะ เน้นในเรื่องการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาในชุมชน มีนางสาวช่อเพชร สิงห์ส เป็นประธาน

4) กลุ่มร้อยรักษ์ถักทอ เกิดจากการรวมตัวกันของสตรี เมื่อปี 2555 มี สมาชิก 6 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ด้านงานฝีมือ เช่น งานถักกระเป๋ ถักที่ใส่โทรศัพท์ ฯลฯ มีนางบุญขึ้น สุทธิสาย เป็นประธาน

5) กลุ่มกลองยาว นายเพ็ง อุปโคตร เป็นประธาน เกิดจากการสนับสนุน ของอบต.โพนสว่าง จำนวนเงิน 10,000 บาท เพื่อให้มาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ มีสมาชิก 8 คน กิจกรรมหลักคือ การละเล่นกลองยาวเพื่อช่วยงานบุญประเพณีต่างๆ ในชุมชนทั้งที่เป็นงานบุญ ส่วนรวมและงานบุญที่เจ้าของงานต้องการขบวนกลองยาวแห่ประชาสัมพันธ์งาน เช่น งานบุญ เดือนสี่ บุญเลี้ยงปู่ตาสร้างคำ งานบุญบวชของคนในชุมชน

6) กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ มีนายศรีทอน ราชนิช นางประทุมมา ศิริเพชร นางไว แดงจอหอ นางมอน วิเศษบัณฑิต และแม่สนธิ ยศไธสง เป็นแกนนำกลุ่ม กิจกรรมหลักคือ

ทำบายศรีสู่ขวัญในงานบวช งานแต่งงาน หรืองานบุญประเพณีต่างๆ กลุ่มนี้เคยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับตำบลในงานประกวดแข่งขันการทำกระทง

7) กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน เป็นกลุ่มย่อยที่ตั้งขึ้นกลุ่มฌาปนกิจตำบล รับสมัครสมาชิกเฉพาะในหมู่บ้านใหญ่ตงเจริญเท่านั้น กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การช่วยเหลือสมาชิกด้วยกันเอง ในเรื่องเงินช่วยเหลือการจัดงานศพ คนละ 10 บาทต่อสมาชิกที่เสียชีวิตหนึ่งคน โดยจะเรียกเก็บก็ต่อเมื่อมีสมาชิกเสียชีวิต

8) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่าง ก่อตั้งจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ตงเจริญ เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2551 มีวัตถุประสงค์หลักคือ การจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานให้กับสมาชิกในเรื่องต่างๆ เช่น การคลอดบุตร การเจ็บป่วยที่ต้องไปนอนโรงพยาบาล การเสียชีวิต ทุนการศึกษาเด็ก และสาธารณะประโยชน์ โดยใช้กิจกรรมการออมทรัพย์เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรม ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิก 481 คน มีเงินออมของสมาชิก จำนวน 776,680 บาท มีเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน จำนวน 289,958 บาท กลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนเรื่องเงินสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชน จากนโยบายขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนจากรัฐบาล มีนางธัญญา ตันตระกูล เป็นประธานฝ่ายบริหารงาน และนายวิวัฒน์ สีกะมุก เป็นประธานฝ่ายดำเนินงาน

4.4. แนวคิดการจัดสวัสดิการของชุมชน

4.4.1 แนวคิด

จากผลของการศึกษาข้อมูลชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ตงเจริญ ทีมวิจัยได้ค้นพบอยู่ 2 ประเด็น คือ

ประเด็นแรก พบว่า โดยพื้นฐานแล้วชุมชนมีต้นทุนทั้งในด้านศักยภาพของคน องค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรู้ หรือทักษะความชำนาญในด้านต่างๆ เช่น การจักสาน การทำบายศรี การตีกลองยาว การเย็บปักถักร้อย หรือหาทางออกในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการทำมาหากิน การอยู่อาศัย การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ชุมชนจึงมีแนวคิดในการบริหารจัดการเพื่อแก้ไขปัญหา และเพื่อตอบสนองความจำเป็นและความต้องการของคนในชุมชน จึงเกิดการรวมตัวเพื่อดำเนินกิจกรรมในลักษณะกลุ่ม โดยคนที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มจะมีส่วนร่วมตามศักยภาพของตน เช่น เป็นแกนนำหรือประธานกลุ่ม เป็นกรรมการที่ทำหน้าที่การเงิน

หรืออื่นๆ ตามความรู้และทักษะของตน กลุ่มประเภทนี้เป็นกลุ่มที่เกิดจากการความต้องการของคนในชุมชน จึงส่งผลให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมสูงในการบริหารจัดการ

ประเด็นที่สอง เกิดจากนโยบายภาครัฐ ที่ต้องการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ เข้าถึงแหล่งทุนที่มีการบริหารจัดการตามกลไกของภาครัฐ ซึ่งก็นับว่าเป็นประโยชน์และเป็นการส่งเสริมให้ชุมชน มีการบริหารจัดการทุนที่มาจากภายนอก เพื่อนำมาใช้ประโยชน์อย่างสูงสุดให้กับคนในชุมชน กลุ่มที่เกิดจากนโยบายดังกล่าว ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตามกฎระเบียบที่ได้กำหนดไว้แล้ว การให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น โดยเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ถึงความต้องการของชุมชน การออกแบบกิจกรรม การกำหนดกฎระเบียบ การแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามความถนัดและตามความสามารถ และการดำเนินกิจกรรมภายใต้แผนงานของชุมชนเอง โดยรัฐมีหน้าที่คอยสนับสนุน ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ด้านการเงิน และด้านการพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่ม เหล่านี้จะนำไปสู่การเป็นเจ้าของอย่างแท้จริง

4.4.2 พัฒนาการการจัดสวัสดิการของชุมชน

พ่อตาสงวน เคนาอุปะการะ เล่าว่า เมื่อสมัยปี พ.ศ. 2500 ได้รับการแต่งตั้งจากคนในชุมชนให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งสมัยนั้นผู้ใหญ่บ้านจะมีค่าตอบแทนเดือนละ 75 บาท ซึ่งก็ถือว่าเป็นค่าตอบแทนที่ไม่น้อยนัก เมื่อเทียบกับราคาที่ดินที่ซื้อขายกันในราคาไร่ละ 100 บาท สมัยนั้นพ่อตาสงวนมีบ้านหลังใหญ่ คือมีเสาถึง 22 ต้น สาเหตุที่สามารถสร้างบ้านได้หลังขนาดใหญ่ เนื่องจากสมัยนั้นมีป่าไม้ มีต้นไม้อุดมสมบูรณ์ ไม่มีการซื้อขายไม้กัน ใครต้องการใช้ไม้สำหรับสร้างบ้าน หรืออื่นๆ ก็สามารถหาได้เองตามป่า ตามที่สาธารณะ หรือหากเป็นไม้ที่อยู่ในพื้นที่ของคนอื่น ก็ขอกับเจ้าของที่ได้เลย จะเสียค่าใช้จ่ายก็เฉพาะเรื่องค่าแรงงานที่ต้องจ้างคนมาถากไม้ เพราะบ้านของคนในสมัยก่อนใช้ขวานในการถากไม้ เอาแผ่นไม้ที่ถากแล้วมาสร้างเป็นบ้าน พ่อตาสงวนบอกว่า ตอนนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ที่มีอยู่ทั่วไป ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่มีใครคอยควบคุม ใครต้องการก็นำไปใช้ได้ ที่ดินก็เรียกได้ว่าเป็นพื้นที่ “ดินดำน้ำชุ่ม” ใครอยากได้ที่ดินตรงไหน ก็แผ้วถางเอาจับจองเอา หรือใครมีมากก็แบ่งปันให้กัน ซึ่งทุกคนก็ใช้ประโยชน์ในที่ดินดังกล่าว โดยการปลูกข้าวเอาไว้กินในครอบครัว เป็นข้าวนาดำไม่มีการใส่ปุ๋ยอะไรทั้งสิ้น แต่ต้นข้าวสมบูรณ์แต่ละต้นก็สูงท่วมหัว รวงข้าวเต็มเมล็ดรวงมีขนาดใหญ่มากจนต้นข้าวล้ม ช่วงเก็บเกี่ยวก็ใช้แรงงานคนในครอบครัว ผลผลิตที่ได้เก็บไว้กินเองทั้งหมด ไม่มีการซื้อขาย

แหล่งน้ำธรรมชาติก็มีหลายแห่ง ก็ผู้คนก็อาศัย “หาอยู่หากิน” ไม่ว่าจะเป็นปลา หอย กบ เขียด ปู อึ่ง แมลง แมงต๊อบเต่า แมงดา แมงสีเสียด แมงระง้า แมงกิ้งกอน ฯลฯ พ่อตา สงวนเล่าว่า เคยจับปลาเสาดัวหนึ่งที่มีน้ำหนักถึง 14 กิโลกรัมได้ที่หนองผ้าขาว ส่วนพืชผักก็มีมากมายที่ขึ้นอยู่ตามแหล่งน้ำต่างๆ เช่น ผักบัวแบ ผักกระนองม้า ผักแบ ผักพอเผ่าซัง ผัก บวบขาว ผักไหม ไหมน้ำ ไหมครือ ผักบั้ง ผักไหมเฮบ ผักกะแงง ฯลฯ การกินอยู่ในตอน นั้นเรียกได้ว่า “แนวอยู่ แนวกิน บ่อติดบ่อยาก” “ขอกันกิน” ไม่ต้องใช้เงินซื้อถ้าจะต้องซื้อนั้นก็ เป็น วัควาย ที่ขายกันตัวละ 5 บาท เกวียนคู่ละ 9 บาท เงินในสมัยนั้นก็ เป็น “เงินแท้” มีลักษณะเป็น เหรียญ มีตราสัญลักษณ์เป็นรูปช้าง 3 หัว

ต่อมาหน่วยงานของรัฐบาล หรือเรียกกันว่า “หลวง” ในสมัยนั้น (พ่อตาสงวนบอก ว่าประเทศไทยปกครองโดยพระเจ้าอยู่หัว หรือเรียกกันย่อๆว่า “ในหลวง” เป็นประมุข และ ชาวบ้านก็เข้าใจกันว่าอะไรก็ตามที่เป็นของหน่วยงานของรัฐ ก็คือของ “ในหลวง” หรือของ “หลวง”) เข้ามาหาซื้อที่ดินกับพ่อตู่แก้วและพ่อตู่บุตร เพื่อทำการสร้างสถานีตำรวจ ในราคาไร่ละ 100 บาท ทำให้ต่อมาชาวบ้านก็เริ่มมีการซื้อขายกัน เช่น ยายจอมก็ขายที่นาจำนวน 25 ไร่ ให้กับ พ่อเหวยในราคาไร่ละ 100 บาท

ประมาณปี พ.ศ. 2516 มีบริษัทผลิตน้ำตาลที่อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี เข้ามาตั้งโรงงานย่อยเพื่อส่งเสริมและรับซื้ออ้อยอยู่ที่บ้านสมสะอาด (จนทำให้ชาวบ้านเรียกชื่อ หมู่บ้านว่า บ้านโรงน้ำตาลมาถึงปัจจุบัน) ส่งผลให้ที่ดินก็เริ่มมีราคาสูงขึ้น ช่วงนั้นยายจอมได้เงิน มากถึง 26,000 บาท จากการขายที่ 22 ไร่ และยายจอมก็เป็นคนหนึ่งที่ถูกอ้อยให้กับบริษัท ใน เนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ โดยช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ได้จ้างแรงงานในการตัดลำอ้อยในอัตรา ค่าแรง 10 มัด/บาท (มัดหนึ่งมี 10 ลำ) ไม่เฉพาะแต่อ้อยอย่างเดียวยายจอมยังปลูกมันแกว มัน ลำปะหลัง ส่งโรงงานที่อำเภอนาข่า จังหวัดอุดรธานี ซึ่งตอนนั้นเค้ารับซื้อในราคากิโลกรัมละ 1.50 บาท

ปัญหาสมัยก่อน จะเป็นเรื่องโจร ขโมย ซึ่งมักจะมาปล้นวัควายกับบ้านคนรวย ซึ่งมักมีลักษณะเป็นบ้าน 2 หลัง หรือบ้านแฝดโดยมีทางเดินเชื่อมต่อกัน หลังหนึ่งเอาไว้นอน อีก หลังหนึ่งเอาไว้รับแขก ซึ่งแต่ละหลังจะมี 3 ห้อง มีบันไดขึ้นลง 9 ขั้น และที่สำคัญจะมีเล้าข้าว ขนาดใหญ่ มี 3 ห้อง จุข้าวได้ 10,000 ข้าว บ้านลักษณะนี้จะโดนปล้น ซึ่งก็เป็นคนในหมู่บ้านปล้น กันเอง หรือเป็นสายให้โจรมาปล้น อย่างกรณีเกิดเหตุการณ์ปล้นบ้านตาเพื่อย ก็เพราะคนใน

หมู่บ้านทราบว่าแกขายข้าว ก็ส่งข่าวให้โจรที่อื่นมาปล้น จนทางการต้องส่งตำรวจมาอยู่ประจำหมู่บ้าน 2 คน

4.5 สถานการณ์และสภาพปัญหาของเด็กเยาวชน

จากการเก็บข้อมูลสถานการณ์ปัญหาของชุมชน พบว่า เด็กและเยาวชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ที่มีอายุระหว่าง 1-18 ปี มีทั้งหมด 453 คน แยกเป็นเด็กบ้านดงเว้า 245 คน เด็กบ้านใหญ่ดงเจริญ 208 คน ในจำนวนทั้งหมดนี้ มีจำนวนเด็กที่กินเหล้าและสูบบุหรี่ 381 คน โดยแยกเป็นกินเหล้า 155 คน สูบบุหรี่ 126 คน โดยมีเด็กเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ อายุน้อยที่สุด 8 ปี มีจำนวนถึง 8 คน และมากที่สุดที่อายุอยู่ระหว่าง 16 - 18 ปี ที่มีจำนวนถึง 53 คน โดยได้ข้อสรุปจากเวทีประชุมร่วมกันว่า สาเหตุหลักๆ มาจาก 1) การเลียนแบบจากสื่อต่างๆ รวมทั้งจากผู้ใหญ่ในชุมชน 2) สังคมเพื่อน 3) เป็นค่านิยม ที่คิดว่าเป็นความเท่ 4) อยากลอง

4.6 รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน

จากรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลกับกลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่ องค์กรชุมชน กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้ปกครอง และกลุ่มผู้นำในชุมชน พอจะสรุปได้ว่า ที่ผ่านมาชุมชนมีพัฒนาการในการจัดสวัสดิการดังนี้

4.6.1 รูปแบบที่ 1 ชุมชนจัดการเอง (ก่อนปี พ.ศ.2500)

คนในชุมชนมีการบริหารจัดการกันเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดิน ที่มีการจัดสรรแบ่งปันกันเองในชุมชน ว่าใครต้องการที่ดินไหนสร้างบ้าน ตรงไหนเป็นที่ทำกิน จำนวนเท่าไร ก็แบ่งกันโดยการบอกเล่าให้ทราบ จะได้ไม่ต้องล้งล้ากัน ซึ่งสมัยนั้นที่ทุกแห่งยังเป็นป่ารก ใครต้องการก็แผ้วถางกันเอง โดยการปักหลักเขตร่วมกัน ส่วนบ้านเรือนสำหรับอยู่อาศัยก็สร้างด้วยไม้ที่แผ้วถางเอาจากป่าในบริเวณนั้น ซึ่งมีอยู่มากมาย หรือถ้าต้องการไม้ในที่คนอื่นก็ขอกัน แบ่งปันให้กัน รวมทั้งช่วยเป็นแรงงานในการก่อสร้างบ้าน ในส่วนของอาหารก็แบ่งปัน ขอกัน เช่น ใครหาปลาหาผักมาได้มาก ก็แบ่งให้เพื่อนบ้าน เพราะสมัยนั้นไม่ได้เลี้ยงไม่ได้ปลูก ทุกอย่างมีอยู่อย่างสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ถ้าอยากกินเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น วัวควาย ก็ต้องรอช่วงงานบุญ ซึ่งเป็นวาระพิเศษ ที่จะต้องเลี้ยงต้อนรับกัน ทุกครอบครัวจะมีการเลี้ยงควายเพื่อไว้ใช้สำหรับทำนา ส่วนวัวอาจมีการเลี้ยงบางบ้าน ส่วนยารักษาโรค จะใช้สมุนไพรเป็นหลักบวกกับความเชื่อ ความศรัทธาในการรักษาโรคต่างๆ เช่น โรคตาแดง โรคคางทูม ก็จะให้หมอเป่ามารักษา เป็นต้น ในส่วนของวัฒนธรรมประเพณี พ่อตาน้อย คนรู้ ซึ่งเป็นปราชญ์ด้านนี้ ก็บอกเล่าว่ามีการจัดกิจกรรมตาม

อีต 12 ครอง 14 ทุกอย่าง แต่ไม่ได้จัดแบบใหญ่โต การจัดกิจกรรมในแต่ละอีตเน้นความสมบูรณ์ตามพิธีกรรมเท่านั้น แล้วก็มีการเลี้ยงฉลองกันบ้างตามสมควร ยกเว้นประเพณีบุญบั้งไฟ และบุญสงกรานต์ ที่เน้นการจัดกิจกรรมให้มีการเล่นอย่างสนุกสนาน

4.6.2 รูปแบบที่ 2 รัฐและองค์กรธุรกิจจัดการให้ (ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา)

เริ่มด้วยการการที่รัฐเข้ามาซื้อที่สร้างสถานีดารวจ พร้อมกับส่งตำรวจมาประจำหมู่บ้าน 2 คน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ให้มีการลักขโมยวัวควายของคนในหมู่บ้าน/ตำบล ต่อมาก็มาซื้อที่สร้างสถานีอนามัย พร้อมกับมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาประจำสถานี เพื่อดูแลเรื่องสุขภาพอนามัย รวมทั้งการรักษาโรคในเบื้องต้น ในส่วนของการศึกษา เริ่มต้นรัฐเข้ามาสร้างโรงเรียนในวัด แล้วต่อมาก็ขอแบ่งปันที่ดินของวัดส่วนหนึ่งแยกออกมาสร้างโรงเรียนเป็นเอกเทศ แล้วมีครูมาทำหน้าที่สอนหนังสือนักเรียน

ในส่วนของการปกครอง รัฐได้แต่งตั้งพ่อตาสงวน เคนาอุปการะ ขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2508 เพื่อทำหน้าที่ดูแลปกครองลูกบ้าน รวมทั้งเป็นศูนย์กลางระหว่างรัฐกับประชาชน

ในเรื่องเศรษฐกิจชุมชน ได้มีบริษัทเอกชน เข้ามาทำหน้าที่ส่งเสริมการปลูกอ้อย รวมทั้งการตั้งโรงงานรับซื้ออ้อยในพื้นที่ ซึ่งส่งผลให้เกิดการว่าจ้างแรงงาน การผลิตพืชเฉพาะเพื่อป้อนโรงงาน ไม่ว่าจะเป็นอ้อย ปอ มันสำปะหลัง เป็นต้น ในช่วงนี้เป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเศรษฐกิจของชุมชน เริ่มจากที่ดินที่มีการซื้อขายกัน ไร่ละ 100 บาท (ซึ่งถือว่าเป็นการแบ่งปันให้ญาติพี่น้อง หรือเครือญาติ หรือผู้รู้จักขอบพอกัน) ก็มีราคาสูงขึ้นถึงไร่ละ 1,000 บาท

4.6.3 รูปแบบที่ 3 รัฐและชุมชนร่วมกันบริหารจัดการ ซึ่งจะมีรายละเอียดกิจกรรมดังนี้

4.6.3.1 กองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน)

เกิดจากนโยบายของรัฐบาลส่วนกลาง ที่ต้องการส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับคนในชุมชน จะมีการประชุมแต่งตั้งคนในชุมชนด้วยกัน ขึ้นมาบริหารงานกองทุน โดยมีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือในการจัดทำบัญชี กิจกรรมหลักที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันคือ การสนับสนุนเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพของสมาชิกในอัตราร้อยละ 6 บาทต่อปี โดยจะมีการเก็บเงินคืนปีละครั้ง

4.6.3.2 กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

เกิดจากนโยบายของรัฐบาลส่วนกลางที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของสตรี รวมทั้งการเป็นแหล่งทุนในการประกอบอาชีพของสตรี มีการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด กิจกรรมหลักของกองทุนจะเน้นที่การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐเป็นหลัก

4.6.3.3 อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

เกิดจากนโยบายขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น(อปท.) จะต้องการรักษาความสงบเรียบร้อย หรือป้องกันเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนเดือดร้อน โดยจะมีการคัดเลือกและแต่งตั้งคนในชุมชนทุกหมู่บ้านเข้ามาเป็น อปพร. ซึ่งกิจกรรมหลักๆ คือการป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย ในงานบุญประเพณีต่างๆของชุมชน ซึ่งอปพร.เหล่านี้ไม่มีเงินเดือน จะมีเฉพาะค่าตอบแทนเมื่อมีการดำเนินกิจกรรม

4.6.3.4 กองทุนอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)

เกิดจากนโยบายของหน่วยงานรัฐ คือกระทรวงสาธารณสุข โดยมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการดำเนินงาน กิจกรรมหลักของกองทุนคือ การให้ความช่วยเหลือสมาชิกกองทุนในกรณีเสียชีวิต โดยการเก็บเงินจากสมาชิกซึ่งส่วนใหญ่เป็น อสม.และเจ้าหน้าที่ของรพ.สต.มาเป็นกองกลางให้การบริหารจัดการ

4.6.3.5 กลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มทอเสื่อกก กลุ่มสตรี กลุ่มร้อยรักถักทอ กลุ่มเลี้ยงไก่พื้นเมือง กลุ่มบายศรีสู่ขวัญ ฐานการข้าว กลุ่มเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

กลุ่มลักษณะดังกล่าวนี้ มีทั้งเกิดจากนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และเกิดจากการที่ชุมชนรวมกลุ่มกันเอง และเชื่อมต่อกับอปท.ในภายหลัง หรือดำเนินการเองโดยไม่ได้เชื่อมต่อ แต่ส่วนใหญ่แล้วถ้าเป็นกลุ่มที่ต้องการเงินทุนมาดำเนินกิจกรรม จะมีเชื่อมต่อกับอปท. ซึ่งมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนเงินทุนในการประกอบอาชีพให้กับสมาชิกในท้องถิ่นของตนเองอยู่แล้ว กองทุนดังกล่าวเหล่านี้ มีทั้งการช่วยเหลือแบบให้เปล่า และแบบกู้ยืมโดยไม่มีดอกเบี้ย

4.6.4 รูปแบบที่ 4 เกิดจากแนวคิดของคนชุมชน

4.6.4.1 กลุ่มฌาปนกิจตำบล

เกิดจากการบริหารจัดการกันเองของผู้สูงอายุระดับแกนนำในตำบล ซึ่งกองทุนนี้ได้แนวคิดมาจากการให้คำแนะนำของเจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ คือ หัวหน้าสถานีอนามัย

(ชื่อเดิม) รวมทั้งการไปศึกษาดูงานดูงานจากกลุ่มอื่นๆ ที่มีกิจกรรมนี้ คณะกรรมการของกลุ่มจะมาจากแกนนำผู้สูงอายุทุกหมู่บ้านๆละ 1 คน มาดำเนินกิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การให้ความช่วยเหลือสมาชิกกองทุนที่เสียชีวิต ศพละ 13,500 บาท โดยสมาชิกต้องสมัครและจ่ายเงินเข้ากองทุนตามจำนวนสมาชิกที่เสียชีวิตศพละ 20 บาท

4.6.4.2 กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน

เกิดจากแนวคิดของแกนนำ ผู้นำของหมู่บ้าน ที่เริ่มต้นจากกลุ่มฌาปนกิจตำบล ย่อลงมาดำเนินการในหมู่บ้านของตนเอง กลุ่มนี้ไม่มีโครงสร้างคณะกรรมการ มีเฉพาะการมอบหมายให้แกนนำในหมู่บ้านหนึ่งคนเก็บเงินจากสมาชิกคนละ 10 บาทเมื่อมีคนเสียชีวิตเท่านั้น

4.6.4.3 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่าง

เกิดจากแนวคิดของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ ในเรื่องการจัดสวัสดิการให้กับคนในชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งทุนในการประกอบอาชีพให้กับสมาชิก ดังนั้นจึงได้รวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนขึ้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในเขตพื้นที่ตำบลโพนสว่าง โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกมาออมเงินร่วมกันในวันอาทิตย์แรกของทุกเดือน แล้วนำเงินออมของสมาชิกมาปล่อยให้สมาชิกด้วยกันกู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยร้อยละหนึ่งบาทต่อเดือน เมื่อครบรอบปีคณะกรรมการจะจัดสรรผลกำไรสุทธิ 50% มาตั้งเป็น “กองทุนสวัสดิการชุมชน” รวมทั้งกฎระเบียบกำหนดให้สมาชิกสมทบเงินเข้ากองทุน คนละ 365 บาทต่อปีและต่อมาภายหลังรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบลขึ้นมา กลุ่มนี้ก็ได้รับการสนับสนุนเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในหลักการคือ สมาชิกที่มีอายุสมาชิกครบ 1 ปีรัฐบาลสมทบ 365 บาทต่อปีต่อคน ปัจจุบันกองทุนมีเงินกองกลางกว่าแสนบาท สำรองไว้สำหรับสมาชิกได้มาเบิกจ่ายตามเงื่อนไขของการรับสวัสดิการในแต่ละประเภท เช่น

1) สวัสดิการกรณีเสียชีวิต

กรณีสมาชิกเสียชีวิต คณะกรรมการจะนำพวงหรีดไปแสดงความเสียใจกับญาติผู้เสียชีวิต และในวันทำพิธีฌาปนกิจ คณะกรรมการก็จะมอบเงินช่วยเหลือการจัดงานให้กับผู้รับประโยชน์ ตั้งแต่ 2,500 ถึงสูงสุด 20,000 บาท

2) สวัสดิการด้านสุขภาพ

2.1) กรณีเจ็บป่วยที่ต้องไปนอนโรงพยาบาล

สวัสดิการด้านนี้ สมาชิกจะได้รับประโยชน์ตามอายุของการเป็นสมาชิก เช่น เป็นสมาชิกรับ 1 ปี, 2 ปี หรือ 3 ปี จะได้รับเงินค่านอนโรงพยาบาลคืนละ 100, 150 และ 200 บาท ตามลำดับ และเบิกได้ไม่เกิน 10 คืนต่อปี

2.2) สวัสดิการผ่าตัด

สมาชิกเจ็บป่วยต้องไปนอนโรงพยาบาล จะได้รับสวัสดิการผ่าตัดอีกคืนละ 100 บาทต่อคนและเบิกได้ไม่เกิน 10 คืนต่อปี

3) สวัสดิการด้านงานบุญประเพณี

กลุ่มจะจัดสรรผลกำไรสุทธิ 5 % ไว้สำหรับสนับสนุนงานบุญประเพณีของชุมชนตาม เช่น การจัดงานวันปีใหม่ ที่มีการแลกเปลี่ยนของขวัญระหว่างคนในชุมชน กลุ่มก็จะจัดหาของขวัญพิเศษเพิ่มเติม หรือกรณีงานบุญเกี่ยวกับด้านศาสนาก็จะมีการจัดโรงทาน หรือสนับสนุนงบประมาณสมทบ

4) สวัสดิการเฉพาะเด็ก มีดังต่อไปนี้

4.1) รับขวัญเด็กแรกเกิด

สวัสดิการด้านนี้ จะมอบเป็นของขวัญสำหรับเด็กแรกเกิด จำนวน 500 บาทต่อคน และไม่จำกัดจำนวนครั้งสำหรับการรับสวัสดิการด้านนี้

4.2) สวัสดิการนอนโรงพยาบาลและผ่าตัด

สวัสดิการประเภทนี้เด็กจะได้รับสวัสดิการเหมือนกันกับผู้ใหญ่ทุกประการ เพียงแต่เด็กไม่ต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนวันละบาทหรือปีละ 365 บาทเท่านั้น เด็กจะจ่ายเฉพาะค่าบำรุงกองทุนปีละ 50 บาทต่อคน

4.3) ด้านการศึกษา

เมื่อถึงวันประชุมใหญ่สมาชิก ซึ่งคือวันอาทิตย์แรกในเดือนมกราคมของทุกปี จะมีการจัดกิจกรรมมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กที่เป็นสมาชิกครบ 1 ปีขึ้นไป ทุนละ 200 บาท จำนวน 10 ทุน

4.4) กิจกรรมวันเด็ก

กิจกรรมนี้โรงเรียนดงวันดงเจริญเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดกิจกรรม กลุ่มของเราสนับสนุนในเรื่องของขวัญและอาหาร อุปกรณ์เครื่องเขียน และขนมสำหรับสำหรับแจกเด็กๆ

5) สวัสดิการด้านเงินปันผล

กลุ่มจะจัดสรรผลกำไร 30% สำหรับเป็นสวัสดิการเงินปันผลให้กับสมาชิกทุกคน ตามสัดส่วนของเงินที่ออมกับกลุ่ม

6) สวัสดิการด้านเงินกู้

สมาชิกที่มีการออมเงินไว้กับกลุ่ม 7 เดือนขึ้นไป จะสามารถยื่นเรื่องขอกู้เงินจากกลุ่มได้ 1 เท่าของเงินออม ในอัตราค่าดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท

จากผลของการจัดสวัสดิการในแต่ละด้านให้กับสมาชิกทั้งที่เป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นผู้สูงอายุ เป็นคนพิการ หรือเป็นคนยากไร้ กลุ่มจะมีการจัดสวัสดิการแต่ละด้านไว้ให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม และที่สำคัญสวัสดิการทุกด้าน เด็กจะได้รับสวัสดิการเท่าเทียมและมากกว่าผู้ใหญ่ โดยที่ไม่ต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชน จนกว่าจะมีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ จึงส่งผลให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกเดือน และมีประชากรของหมู่บ้านข้างเคียงสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจากฐานข้อมูลเมื่อเริ่มก่อตั้งมีเพียง 34 คน ณ ปัจจุบัน (เดือนเมษายน 2556) มียอดสมาชิกอยู่ที่ 510 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่ 290 คน ผู้สูงอายุ 128 คน เด็กและเยาวชน 92 คน

ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ จะเห็นว่าการเติบโตของกลุ่มที่มาจากการริเริ่มของชุมชน ต่อมาภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริม ซึ่งก็เป็นฐานพลังหนึ่งที่จะช่วยให้การเติบโตของกลุ่มเป็นไปอย่างมั่นคงและแข็งแรง เสริมสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิก และเป็นเสริมสร้างศักยภาพของกลุ่มให้แข็งแกร่งขึ้น

4.7 ผลที่เกิดขึ้นจากการทำวิจัย

ทีมวิจัยได้ทำการวิจัยพบว่าสิ่งดีๆ เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ขณะที่ผู้ใหญ่ก็เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถ ดังนี้

4.7.1 เกิดการเรียนรู้การทำงานร่วมกัน ทำให้ได้ประสบการณ์ใหม่

ทีมวิจัยปั่นจักรยานไปรอบบริเวณหมู่บ้าน พร้อมกับแวะเยี่ยมกลุ่มที่ทำการออมทรัพย์
 ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 ที่ทำการกำนันตำบลโพนสว่าง หมู่ 10
 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโพนสว่าง รวมทั้งสถานที่สำคัญต่างๆ ในหมู่บ้าน

ทีมวิจัยได้ปั่นจักรยานไปพบอาชีพของคนในชุมชนที่หลายคนมีความรู้/ทักษะในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย และเป็นที่มาของการพูดคุยกันในเรื่องสร้างตลาดชุมชน เพื่อเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าในชุมชนด้วยตนเอง

4.7.2 เกิดตลาดชุมชน

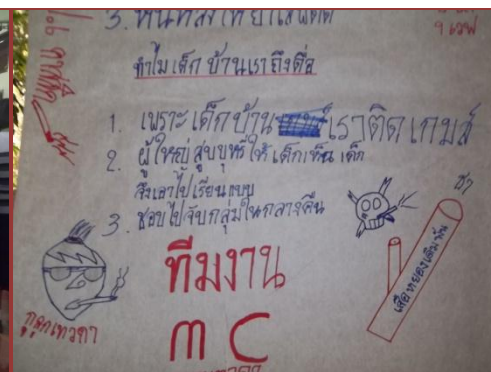
ตลาดชุมชนซึ่งเปิดตลาดหลังจากทีมวิจัยปั่นจักรยานสำรวจชุมชน แล้วพบว่ามีคนในชุมชนผลิตสินค้าหลายอย่าง แต่ไม่มีแหล่งรับซื้อประจำ ประกอบกับชุมชนทั้งสองหมู่บ้านไม่มีตลาด จึงเป็นที่มาของการชักชวนกันมาตั้ง “ตลาดชุมชน”

ตลาดชุมชนซึ่งเปิดตลาดหลังจากที่มิจัยป๋นจักรยานสำรวจชุมชน

4.7.3 กิจกรรมฟีสอนน้อง

เด็กและเยาวชนที่มิจัยได้ทำกิจกรรม “ฟีสอนน้อง” ในโรงเรียน ซึ่งคุณครูก็ยกชั่วโมงให้โดยเนื้อหากิจกรรมจะเป็นสร้างความเข้าใจให้กับน้องๆ ให้ได้รู้ถึงโทษของยาเสพติด ซึ่งเด็กๆ ในที่มิจัยบอกว่า นี่แหละคือสวัสดิการอย่างหนึ่งที่เด็กควรได้รับ

กิจกรรมพี่สอนน้อง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

การวิจัย “รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ ดงเจริญ ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติ และพัฒนาการชุมชน แหล่งทุนทรัพยากร รวมทั้งศักยภาพของคนในชุมชน สถานการณ์ของเด็ก และเยาวชนของชุมชน ทศนคติ การดำเนินงานเรื่องสวัสดิการของคนในชุมชน การจัดสวัสดิการ เด็กและเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนของ ชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และเพื่อศึกษารูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชน บ้านดงเว้า และบ้านใหญ่ดงเจริญ จากการศึกษาข้อมูลสรุปผลได้ดังนี้

5.1 ทศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการในช่วงยุคก่อตั้งหมู่บ้าน (ก่อนปี พ.ศ. 2500)

ในยุคนี้เป็นช่วงที่ทุกคนเข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำกิน เข้ามาเพื่อแสวงหา “มั่งอยู่มั่งกิน” (ที่ อยู่ที่ดิน) ที่อุดมสมบูรณ์ตามคำบอกเล่า หรือคำชักชวนจากคนที่มาอยู่ก่อน ก็จะมีการเอื้อเฟื้อกัน แบ่งปันกัน ไม่ว่าจะเป็นที่ทำกิน ที่อยู่อาศัยหรืออาหาร ฯลฯ ซึ่งสมัยก่อนไม่มีคำว่า “สวัสดิการ” มี แต่ว่าแบ่งปันกัน “คนมีกะปันให้คนบ่มี” เด็กและเยาวชนในยุคนี้จะได้รับรู้และซึมซับในเรื่องเหล่านี้ ซึ่งการแบ่งปันจะรวมไปถึงการถ่ายทอดวิชาความรู้ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำนา วิธีการหาปลา การสร้างเครื่องมือหาปลา การถนอมอาหาร การเรียนรู้เรื่องผักชนิดต่างๆ การหา เห็ด ฯลฯ เหล่านี้ ล้วนเป็นการศึกษาเพื่อยังชีพ ไม่มีสถาบันมาสอนให้ แต่คนในชุมชนเรียนรู้ ร่วมกันและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

เรื่องงานบุญประเพณีในสมัยก่อน จะมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและการทำมาหากิน จะ ทำบุญเพื่อให้คนในครอบครัว/ชุมชน “อยู่เย็นเป็นสุข” และมีความเชื่อว่าถ้าไม่ทำก็จะเดือนร้อน จะ มีการเจ็บไข้ได้ป่วย การทำนาไม่ได้ผล หรือการทำมาหากินก็จะไม่เจริญก้าวหน้า ไม่ประสบ ผลสำเร็จ

งานบุญของของครอบครัว เช่นงานศพ งานบวช งานแต่งงาน ชาวบ้านจะช่วยแรงงานกัน ในการเตรียมสถานที่ ทำอาหารสำหรับเลี้ยงแขก ผู้สูงอายุจะช่วยในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา

ทศนคติของคนในยุคนี้ ยังไม่รู้จักคำว่า “สวัสดิการ” และไม่ทราบความหมาย ไม่ทราบว่า เป็นเรื่องอะไรที่ใครจะมาจัดการให้ ทุกคนรู้แต่ว่า มีอะไรก็ช่วยเหลือกันแบ่งปันกัน อย่างเช่นกรณี

หาปลามาได้จำนวนมาก ก็จะแบ่งปันให้ญาติพี่น้องหรือคนที่อยู่บ้านใกล้เคียงกันกิน หรือจะเป็นการบอกกล่าวว่าหนองน้ำไหน ตรงบริเวณใดมีปลามาก หรือจะเป็นที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัยก็เช่นกัน ก็จะมีการยกให้ฟรีหรือแบ่งให้ใช้ทำประโยชน์ในราคาที่ไม่ใช่อัตราซื้อขายกันในยุคนั้น ซึ่งผู้เฒ่าผู้แก่ที่เข้าร่วมให้ข้อมูลกับทีมวิจัยว่าเป็นยุคที่เรียกว่าสร้างสวัสดิการขึ้นมาเอง คือคนในชุมชนสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์จากความเป็นญาติ หรือจากความสัมพันธ์ที่มาอาศัยอยู่ร่วมหมู่บ้านเดียวกัน หรือจะด้วยความสัมพันธ์ที่ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เลยเอื้ออำนวยให้เกิดการเกื้อกูลต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นมาจากคนในครอบครัวสร้างสวัสดิการไว้สำหรับลูกหลาน หรือคนในชุมชนร่วมกันสร้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นของความสำนึกในความเป็นคนในชุมชนเดียวกัน เป็นเรื่องของวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ ที่คนในชุมชนปลูกฝังถ่ายทอดกันมา ทั้งในเรื่องการศึกษา การเลี้ยงดูลูกให้ดี การส่งสอนลูก รวมการถ่ายทอดวิชาการดำรงชีวิตของแต่ละอาชีพ คือถ้าพ่อแม่ทำนา ก็ถ่ายทอดความรู้ในการทำนาให้กับลูก พ่อแม่เป็นช่างไม้ช่างฝีมือ ลูกๆ ก็จะได้รับถ่ายทอด เช่นที่พ่อตาเล่ ราชนิจ ซึ่งมีทักษะความสามารถในการสานกระบุง ตะกล้า ชั้ม ไช ฯลฯ แก่ก็บอกว่าที่ทำเป็นเพราะ “พ่อแม่พาเฮ็ด” และแกก็ยังได้ถ่ายทอดวิชาความรู้เหล่านี้ให้กับลูกชายคนเดียวของแก ได้ใช้เป็นอาชีพเสริมในปัจจุบัน

5.2 ทศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการในช่วงยุคเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ. 2500-2540)

ในช่วงนี้จะมีคนนอกพื้นที่เข้ามาจัดการในชุมชน เช่น มีสถานีตำรวจมาตั้งในชุมชน มีตำรวจเข้ามาดูแลจัดการในเรื่องความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน มีโรงงานเข้ามาส่งเสริมและรับซื้อผลผลิตของชาวบ้าน มีการจ้างแรงงาน มีการซื้อขาย มีการใช้เงินเป็นเครื่องมือหลักในการติดต่อสื่อสารกัน ฯลฯ

เป็นช่วงที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีโรงเรียนในชุมชน จากอดีตที่ต้องสอนกันเองระหว่างครอบครัว (เฉพาะครอบครัวที่มีพ่อเคยบวชเรียน) หรือให้พระสอน ก็จะมีครูมาสอน มีการตั้งสถานอนามัยในชุมชน มีการส่งเจ้าหน้าที่สาธารณสุขมาประจำสถานอนามัย มาช่วยดูแลให้คำแนะนำและรักษาพยาบาลในเบื้องต้นให้กับผู้ป่วยที่อยู่ในภายในชุมชน แทนการใช้ยาสมุนไพรแบบโบราณ

ช่วงนี้จะมีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำหนดอย่างเป็นทางการขึ้นมาปกครองคนในชุมชน และเป็นตัวแทนของทางราชการในการสื่อสารกับคนในชุมชน รวมทั้งเป็นตัวแทนของชุมชนในการขอรับการช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแผนงานพัฒนาหมู่บ้านหรือเป็นปัญหาความเดือด

ร้อนก็จะได้รับการช่วยเหลือหรือการให้คำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน กำหนดเป็นหลัก ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญในช่วงนั้น

สวัสดิการในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่รัฐจะเข้ามาจัดการและคนในชุมชนก็มีความรู้สึกพึงพอใจ โดยคนในชุมชนบ้านดงเว้นและบ้านใหญ่ดงเจริญจะมีความพึงพอใจมาก เพราะการมีสถานีตำรวจ และสถานีอนามัยมาตั้งอยู่ในชุมชนของตนเอง เป็นตัวชี้วัดความเจริญอย่างหนึ่ง คนในชุมชนก็ได้รับความสะดวกมากขึ้นในการเข้าถึงบริการในการรักษาพยาบาล

5.3 ทศนคติและการดำเนินงานเรื่องสวัสดิการยุคการมีส่วนร่วม (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน)

ในช่วงนี้เป็นยุคของการเรียกร้องสิทธิของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสุขอนามัยที่ทุกคนเรียกร้องการบริการที่ดีและมีมาตรฐานจากสถานีอนามัย รวมทั้งทางเลือกที่หลากหลายขึ้นในการเข้ารับบริการทางการแพทย์จากสถานที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับทราบข้อมูลจากเพื่อน จากญาติ หรือจากคนที่เคยไปเข้ารับการรักษา เช่น ปัจจุบันคนที่ป่วยโรคเบาหวาน ส่วนหนึ่งก็จะไปใช้บริการที่สถานบริการทางการแพทย์ในเขตอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย หรือโรงพยาบาลในตัวจังหวัด

เรื่องการศึกษา รัฐมีการจัดสวัสดิการในด้านนี้มากขึ้น เปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าถึงการบริการด้านนี้ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาด้านอาชีพ ในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ก็ให้บริการด้านนี้ด้วยเช่นกัน โดยจัดการศึกษาให้กับเด็กปฐมวัยโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย แต่ขณะเดียวกันคนที่มีความดีก็ยังคงไปเรียนที่สถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยที่เป็นของเอกชน ที่มาเปิดให้บริการอยู่ภายในตำบล

สำหรับคนที่ต้องการคุณภาพการศึกษาที่ดี ก็มักจะส่งลูกหลานไปเรียนยังตัวจังหวัด โดยส่วนใหญ่จะนั่งรับส่งประจำเดือน มีส่วนน้อยที่เดินทางไปเองโดยใช้รถส่วนตัว

งานบุญประเพณีในยุคนี้ชาวบ้านทั่วไปใช้คำว่า “บุญห้าร้อย” โดยทุกหลังคาเรือนจะต้องออกเงินช่วยงานบุญเท่ากันหมดห้าร้อยบาทไม่แยกระดับฐานะ และที่สำคัญเน้น “ม่วนกินเหล้า มีแนวกัน” ซึ่งมีความหมายว่า การจัดงานแต่ละครั้งต้องเน้นความสนุกสนาน มีเครื่องดื่มมีเมาให้ทุกคนได้ดื่มกิน และที่สำคัญจะขาดไม่ได้เลย คือต้องมีดนตรีที่มีสไตร์เร้าใจมีนักร้องที่เป็นหนุ่มหล่อสาวสวย แต่งตัวทันสมัยและมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนมาร้องเพลงแนวสมัยใหม่ ที่เรียกว่า “ลำซิ่ง” คือ เป็นเพลงแนวหมอลำผสมกับเพลงแนวลูกทุ่ง มาเป็นหลักของงานนั้นๆ ถ้าไม่ได้จะถือว่าไม่ใช่งานบุญหรือการจัดงานไม่สมบูรณ์ และในที่ประชุมปรึกษาในการจัดงานในแต่ละปี ก็จะมีมติเสียงส่วนใหญ่ในการจัดงานลักษณะนี้ทุกครั้ง

ทางออกของการสร้างสวัสดิการอีกรูปแบบหนึ่งของชุมชน คือ “การตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน” ที่ดูแลสมาชิกในกองทุน ในเรื่องของการศึกษา โดยการมอบเงินให้เป็นทุนการศึกษา ดูแลสมาชิกในเรื่องของสุขภาพ ที่เวลาเจ็บป่วยต้องไปนอนโรงพยาบาล รวมทั้งการดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายในการเฝ้าไข้ของสมาชิก ดูแลสมาชิกกรณีเสียชีวิตว่าต้องมีเงินจัดงานศพ รวมทั้งการเป็นแหล่งเงินทุนของชุมชน ที่สมาชิกมาใช้บริการเงินกู้ เพื่อนำไปประกอบอาชีพในอัตราดอกเบี้ยที่เหมาะสม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน พบว่า รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว่น และบ้านใหญ่ดงเจริญ จะมีแนวทาง ดังต่อไปนี้

1. การฟื้นฟูบุญประเพณีที่ชุมชนเคยจัดในอดีต ที่เรียกว่าบุญตาม “ฮีต 12 คอง 14” เพื่อจะได้ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นรูปแบบการจัดงานบุญประเพณีตามวัฒนธรรมดั้งเดิม และได้ซึมซับพร้อมกับสืบสานกิจกรรมงานบุญต่างๆ ต่อไป โดยงานบุญงานแรกที่เหมาะสมจะจัดงาน คืองานบุญสงกรานต์ ซึ่งทุกคนมีมติเห็นพ้องร่วมกันว่า เหมาะสมที่สุดเพราะงานบุญดังกล่าวนี้ จะมีรูปแบบของความสนุกสนาน ซึ่งเห็นว่าเป็นรูปแบบที่เด็กและเยาวชนน่าจะชื่นชอบ และการจัดกิจกรรมก็จะแฝงไว้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชนทั้ง 3 วันคือ วันเด็ก วันผู้ใหญ่ และวันผู้สูงอายุ เช่น กิจกรรมรดน้ำดำหัว กิจกรรมการแข่งขันก่อกองทราย เป็นต้น

2. การจัดกิจกรรมด้านทักษะชีวิตให้กับเด็กและเยาวชนทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น กิจกรรมพี่สอนน้อง ที่เด็กรุ่นพี่จะสอนน้องที่เรียนอ่อนในวิชานั้นๆ เช่น วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ฯลฯ โดยกิจกรรมดังกล่าว เด็กๆ ได้เคยจัดในโรงเรียนช่วงที่คุณครูจัดให้ทำกิจกรรมพิเศษ เด็กๆ รู้สึกสนุกและภาคภูมิใจที่ตนเองได้ใช้ความรู้สอนน้องๆ และต้องการสานต่อกิจกรรมดังกล่าว โดยวางแผนจะจัดกิจกรรมนี้ในช่วงวันเสาร์อาทิตย์โดยใช้สถานที่ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยรุ่นพี่จะสลับกันมาสอนน้องๆ ตามตารางที่กำหนด หรือกิจกรรมการจัดค่ายทักษะชีวิต ที่จะสอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักการใช้ชีวิตที่ปลอดภัยจากยาเสพติด หรือการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่จะส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดในการดำเนินชีวิต เหล่านี้ เป็นกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนเห็นว่า เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เด็กๆ จะได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนาน

3. การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาทักษะด้านอาชีพ โดยการเปิด “ตลาดชุมชน” ในพื้นที่บริเวณที่ทำการของกลุ่มออมทรัพย์ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยตลาดดังกล่าวจะเน้นการขายสินค้าปลอดภัย โดยเฉพาะสินค้าที่ผลิตโดยคนในชุมชน เพราะจากการที่ทีมวิจัยทำแผนที่ชุมชน โดยการปั่นจักรยานสำรวจไปรอบๆ หมู่บ้าน พบเห็นคนในชุมชนหลายครอบครัว ที่มีการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ปีก เช่น เป็ด ไก่ ไว้เพื่อบริโภคและจำหน่ายในครัวเรือน รวมทั้งมีคนที่มี

อาชีพหาสัตว์น้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติมาขายให้คนในชุมชน เช่น กุ้งฝอย ปลา กบ เขียด ฯลฯ คนเหล่านี้จะได้นำสินค้ามาจำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและที่สำคัญเป็นการสร้างศูนย์กลางของอาหารที่มีคุณภาพที่เป็นของคนในชุมชน รวมทั้งจะเป็นการฝึกทักษะการทำงานเป็นทีมให้กับเด็กและเยาวชนในการบริหารจัดการ “ตลาดชุมชน”

กิจกรรมดังกล่าว ทีมวิจัยได้เริ่มดำเนินการปฏิบัติการไปในตัว 2 กิจกรรม คือ

1. กิจกรรมตลาดชุมชน

ในช่วงที่สรุปแนวทางทั้ง 3 ด้านอยู่ในช่วงเดือนธันวาคม 2555 ทีมวิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่องการปลูกและเลี้ยงสัตว์ของคนในชุมชน รวมทั้งได้ข้อมูลมาจากการจัดทำแผนที่ชุมชน โดยการปั่นจักรยานรอบชุมชน ทำให้ได้เห็นวิถีชีวิตการดำรงชีพของคนในชุมชนมากขึ้น เป็นที่มาของการชวนคุยในเรื่องการมาจัดการสร้างตลาดชุมชนร่วมกัน โดยเชิญทุกคนที่มีการปลูกผักหรือคนที่มีผลผลิตสินค้าอยู่แล้วให้นำมาขาย ณ ตลาดชุมชนในวันอาทิตย์ช่วงบ่าย และเนื่องจากเป็นตลาดเปิดใหม่ คนในชุมชนซึ่งจะเป็นแม่ค้าต้องใช้เวลาเตรียมตัวไม่ว่าจะเป็นวางแผนในการปลูกพืชผัก การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นต้น เลยกำหนดการขายเป็นอาทิตย์ละ 1 วัน

ผลจากการทดลองนำร่องเปิดตลาดชุมชน ทีมวิจัยถือโอกาสเปิดตลาดในวันทีกลุ่มออมทรัพย์เปิดทำการ พร้อมกับเชิญประธานสภาเกษตรกรจังหวัดหนองคาย (นายวิชัย จันทร์หอม) มาเปิดงาน ในวันดังกล่าวมีแม่ค้านำสินค้าที่ตนเองปลูกหรือผลิิตมาจำหน่ายรวม 13 คน เด็กและ

เยาวชนเชิดยอทรายรับของแม่ค้ารวมกันทุกคนอยู่ที่เจ็ดพันกว่าบาท และจากนั้นก็จะมีเก็บข้อมูลทุกอาทิตย์ จากการสรุปผลการขายในรอบเดือน พบว่าในแต่ละอาทิตย์จะมีรายรับรวมจากการขายสินค้า อยู่ที่ห้าพันกว่าบาท เฉลี่ยแล้วแม่ค้าแต่ละคนจะขายสินค้าได้คนละประมาณ 300 - 400 บาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่ไม่น่าพอใจนักเพราะเมื่อหักต้นทุน รวมทั้งการที่ต้องใช้เวลาทั้งวัน นับว่าไม่คุ้มค่ากับการลงทุน แม่ค้าหลายคนก็ย้ายไปขายที่ตลาดน้ำสวญ ซึ่งเป็นตลาดใหญ่เป็นที่คนรู้จักของคนทั่วไปที่อยู่ภายในตำบล ตลาดชุมชนเปิดดำเนินการในสถานการณ์นี้ได้ประมาณ 2 เดือน ก็ต้องปิดตัวเองลงอย่างน่าเสียดาย

ตลาดชุมชนแห่งนี้ นับเป็นความหวังของเด็กในทีมวิจัย เนื่องจากทีมจะมอบหมายให้เด็กทั้ง 7 คน ทำหน้าที่บริหารตลาด ผู้ใหญ่เพียงทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง เด็กๆ จะแบ่งงานกันรับผิดชอบ เช่นมีคนบันทึกข้อมูลการนำสินค้ามาขายของแม่ค้าแต่ละคน รวมทั้งรายรับของแต่ละคน เพื่อจะเป็นฐานการคิดค่าตลาดในเดือนที่สอง โดยในเดือนแรกแม่ค้าจะมาขายโดยไม่มีการใช้จ่าย แต่เดือนถัดไปจะต้องมีการเก็บค่าตลาด โดยเด็กๆ จะมีการแบ่งหน้าที่กันว่าใครจะทำอะไรบ้าง เช่น เด็กคนหนึ่งก็เพื่อนเห็นว่าคิดเลขเก่ง ให้ทำหน้าที่ซักถามแม่ค้าแล้วบันทึกข้อมูล หน้าที่ดูแลการจอดรถให้เป็นระเบียบ หน้าที่เก็บขยะ หน้าที่จัดเตรียมสถานที่ เป็นต้น

2. กิจกรรมงานบุญประเพณีสงกรานต์

กิจกรรมนี้ได้ดำเนินการตามเจตนารมณ์ของคนเฒ่าคนแก่ที่เข้าร่วมทีมวิจัย โดยมีพ่อตาน้อย คนรู้และคุณยายจอม หงษ์ เป็นแกนหลักสำคัญในการประกาศชักชวนให้ทุกคนมาร่วมงาน โดยกำหนดจัดกิจกรรมนี้ในวันที่ 15 เมษายน 2556 ซึ่งถือว่าเป็น “วันสงกรานต์” โดยออกแบบกิจกรรมในวันงาน เช่น ช่วงเช้าจะเป็นการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์ที่ศาลากลางบ้านเสร็จแล้วทุกคนจะรับประทานอาหารร่วมกัน หลังจากนั้นจะเป็นการการสงฆ์น้ำพระสงฆ์ และตามด้วยสงฆ์น้ำผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีอายุมากกว่า 60 ปีทุกคน รวมทั้งทีมวิจัยเองได้เตรียมการมอบ “ชุดของขวัญ” ให้กับผู้เฒ่าผู้แก่ที่มาร่วมงาน ซึ่งชุดของขวัญประกอบไปด้วย สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน และแป้ง โดยใช้งบประมาณจากงบภาระประโยชน์ของกลุ่มออมทรัพย์ฯ มาดำเนินการจัดซื้อ

จากการทดลองจัดกิจกรรมดังกล่าว ได้รับการขานรับที่ดีจากคนในชุมชน โดยเห็นว่าเป็นการแสดงออกที่สื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็ก โดยเฉพาะการให้ศีลให้พร ซึ่งเป็นการเสริมสร้างพลังใจให้กับคนที่ได้รับพร จึงมีมติร่วมกันว่า จะจัดงานแบบนี้ทุกวันที่ 15 เมษายนของทุกปี โดยทีมวิจัยจะเป็นผู้ประสานการประชุม และประสานผู้ที่จะเป็นทีมงานวางแผนการจัดกิจกรรมนี้ในปีถัดไป

5.4 บทเรียนที่ได้จากการทำโครงการวิจัย

จากการดำเนินโครงการวิจัยฯ ตั้งแต่เริ่มต้นที่การพัฒนาโจทย์วิจัย จนถึงขั้นตอนการเขียนรายงานวิจัย ทีมวิจัยได้บทเรียนร่วมกัน ดังนี้

1. ทีมวิจัย

จากเริ่มต้นช่วงการจัดทำข้อเสนอโครงการ ได้มีการจัดประชุมชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย ซึ่งตามโครงสร้างการออกแบบ ทุกภาคส่วนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นทีมวิจัย เช่น ตัวแทนจากอปท. ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ในพื้นที่ ผู้นำชุมชน แกนนำต่าง ๆ ซึ่งในระยะแรกทุกคนยินดีเข้าร่วมเป็นทีมงานวิจัย แต่เมื่อผ่านการประชุมไปซักระยะหนึ่งหลายคนเริ่มไม่สะดวกในการเข้าร่วมประชุมและร่วมเป็นทีมวิจัย เนื่องจากมีความเห็นว่าโครงการวิจัยต้องใช้เวลาค่อนข้างมาก และทุกคนมีภารกิจขององค์กร หน่วยงานที่สังกัด จึงไม่สามารถเข้ามาร่วมทีมได้ตลอด ส่งผลให้ทีมวิจัยคงเหลือทีมที่ลงเก็บข้อมูลเต็มเวลารวม 7 คน และต่อมาช่วงจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน รวมทั้งกิจกรรมที่มีผู้ใหญ่เข้าร่วม ก็ได้มีความสนใจและได้สมัครเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยรวมเป็นทั้งหมด 18 คน

ช่วงเวลาการเก็บข้อมูลก็มีผลต่อการทำงานของทีม เพราะตลอดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ในชุมชนบึงดงเว่นและบ้านใหญ่ตงเจริญมีการจัดงานถึง 4 งาน/ครั้ง เป็นงานศพ 2 งานและงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว 2 งาน ซึ่งแต่ละงานจะใช้เวลา ประมาณ 3-5 วัน ก็

ส่งผลกระทบในการเก็บข้อมูล ประกอบกับทีมวิจัยซึ่งเป็นญาติและเพื่อนบ้าน ก็ต้องไปช่วยงานดังกล่าว ทำให้ต้องหยุดชะงักและเกิดความล่าช้า

สภาพดังกล่าวส่งผลให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำวิจัยไม่ต่อเนื่อง คนที่รู้รายละเอียดของโครงการและร่วมในกระบวนการนำเสนอโจทย์วิจัยตั้งแต่เริ่มต้น ไม่ได้อยู่ร่วมงานทั้งหมด และคนที่เข้ามาใหม่ก็ต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์รวมทั้งขั้นตอน และกระบวนการของงานวิจัย ก็ส่งผลให้การทำงานไม่เป็นไปตามแผนงาน

2. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ทีมวิจัยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 เดือน โดยเริ่มต้นเก็บข้อมูลใหม่เมื่อช่วงเดือนมกราคม- กุมภาพันธ์ 2556 หลังจากที่ทีมวิจัยประสบปัญหาเรื่องทีมวิจัยที่มาจากหน่วยงานต่างๆ ไม่มีเวลาให้ ซึ่งช่วงเวลางานดังกล่าวถือว่าเป็นการทำงานที่ใช้เวลามาก โดยเฉพาะผู้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นชาวบ้านธรรมดา ที่ไม่มีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลในลักษณะงานวิจัย อีกทั้งส่วนใหญ่ยังขาดทักษะในการเขียน ดังนั้น ข้อมูลส่วนใหญ่จะได้จากเวทีประชุมและการสนทนากลุ่ม ซึ่งทำให้ข้อมูลบางอย่างไม่สมบูรณ์ยังขาดรายละเอียดอีกหลายแห่ง ทำให้ต้องใช้เวลาลงไปเก็บข้อมูลเชิงรายละเอียดเพิ่มอีก ประกอบกับทีมวิจัยไม่มีทักษะในการบันทึกข้อมูลรวมทั้งทักษะในการสัมภาษณ์ ทำให้ข้อมูลที่ได้อาจไม่สมบูรณ์ต้องมีการตามเก็บข้อมูลซ้ำอีกหลายครั้ง ส่งผลให้เป็นภาระกับทีมวิจัยเอง

ประกอบกับช่วงเวลากการเก็บข้อมูลก็มีผลต่อการทำงานของทีม เพราะตลอดช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ในชุมชนบั้งดงเว้นและบ้านใหญ่ดงเจริญมีการจัดงานถึง 4 งาน/ครั้ง เป็นงานศพ 2 งาน และงานทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับไปแล้ว 2 งาน ซึ่งแต่ละงานจะใช้เวลา ประมาณ 3-5 วัน ก็ส่งผลกระทบในการเก็บข้อมูล ประกอบกับทีมวิจัยซึ่งเป็นญาติและเพื่อนบ้าน ก็ต้องไปช่วยงานดังกล่าว ทำให้ต้องหยุดชะงักและเกิดความล่าช้า

3. การเขียนรายงานวิจัย

นับว่าเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่สำหรับทีมวิจัยที่มีข้อมูลไม่เพียงพอ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่จะได้จากเวทีประชุม และเวทีสนทนากลุ่มที่ได้บันทึกไว้บนกระดาษปรู๊ฟ การบันทึกในสมุดมีข้อมูลน้อยมาก รวมทั้งไม่มีการสรุปประเด็นการสัมภาษณ์ ส่งผลให้ทีมต้องใช้เวลาในการ

เรียบเรียงและกลั่นกรองข้อมูลรวมทั้งการค้นหาข้อมูลจากเอกสารการจัดประชุมมาเพิ่มเติม ส่งผลให้การเขียนรายงานล่าช้า ไม่สามารถส่งรายงานได้ตามกำหนด

4. ศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย

ทีมวิจัย ได้ค้นพบว่าช่วงเวลาที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กเยาวชน หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน ทุกคนล้วนมีศักยภาพ ทุกคนมีการแสดงถึงความสนใจและหลายคนได้ให้ความสำคัญในการมาเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี และหลายคนเห็นว่าข้อมูลต่างๆเหล่านี้ เช่น ประวัติชุมชน ควรจะมีการบันทึกไว้เป็นเอกสารเพื่อให้ลูกหลาน หรือคนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เพื่อจะได้เกิดสำนึกและภาคภูมิใจในความเป็นชุมชน ซึ่งทีมวิจัยจะได้เก็บข้อมูลเหล่านี้เพื่อปรึกษาหารือร่วมกับชุมชนในโอกาสที่เหมาะสมต่อไป

5.5 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชน

การจัดสวัสดิการของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังมองว่าเป็นการจัดการของรัฐ เป็นการรอรับความช่วยเหลือด้านต่างๆ การจัดสวัสดิการของชุมชนโดยหน่วยงานของรัฐบางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับความจำเป็นขั้นพื้นฐานหรือความต้องการของคนในชุมชน โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่คิดวางแผนและจัดการโดยผู้ใหญ่

หลังจากมีการดำเนินการโครงการวิจัยฯ คนในชุมชนได้เรียนรู้ว่าการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชน หมายความว่า คนในชุมชนเองที่ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนและร่วมกันออกแบบการจัดการสวัสดิการของตนเอง เพราะคนในชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้ความต้องการอย่างแท้จริงและเข้าใจทั้งในเรื่องที่เป็นปัญหา เรื่องที่เป็นเงื่อนไข ข้อจำกัด หรือศักยภาพของคนในชุมชน ในการรับมือหรือการแก้ไขปัญหาต่างๆ และทีมวิจัยเองก็ได้เรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนว่าสิ่งแรกที่ต้องดำเนินการในเรื่องนี้ก็คือ การปรับเปลี่ยนวิธีคิดของคนในชุมชนที่ต้องเน้นการพึ่งตนเองก่อน โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือหรือการสั่งการจากภาครัฐ รวมทั้งเรื่องการสร้างเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง ว่าสามารถที่จะบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ภายใต้อาณัติร่วมกันระหว่างชุมชนด้วยกัน หรือชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากที่ผ่านมาคนในชุมชนให้ความสำคัญกับการกำหนดกิจกรรมโดยกลุ่มองค์กร หรือบุคคลภายนอก โดยเฉพาะภาครัฐและนักการเมือง ส่งผลให้ขาดความเชื่อมั่นในการริเริ่มดำเนินการในเรื่องต่างๆ

ด้วยตนเอง ซึ่งทัศนคติในส่วนนี้ต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนและสร้างใหม่ผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกับเด็กและเยาวชน ผู้ซึ่งจะเป็นคนสืบทอดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนต่อไป

บรรณานุกรม

- กัลยาณี ปฎิมาพรเทพ. (2537). **กรณีศึกษาแนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนของกลุ่มออมทรัพย์น้ำขาว**. สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2554). **สวัสดิการชุมชน**. เครือข่ายสถาบันการศึกษาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และสวัสดิการสังคม.
- ทวีทอง หงส์วิวัฒน์. (2527). **การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วม**. เอกสารการประชุมนโยบายและกลวิธี. มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2546). **การประชุมเรื่องการมีส่วนร่วม**. เอกสารการประชุมนโยบายและกลวิธี. มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข
- พิภพ หัสสา. (2546). **แนวคิดชุมชนและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาบ้านนาหินคม ตำบลนาสี อำเภอสวรรคคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู**. ศศ.ม: มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- เรวัตว์ คำปาน และคณะ. (2547). **รูปแบบการจัดสวัสดิการให้กับเด็กเยาวชน**. กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมกับองค์กรชุมชน ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่.
- เสรี พงศ์พิศ. (2553). **ร้อยคำที่ควรรู้**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ. เจริญวิทยาการพิมพ์.
- ลือพงศ์ บัวเพชร 2543. **สวัสดิการสังคม**. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชัย พันธเสน. 2532. **รัฐสวัสดิการ**. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2544). *คนไทยกับรัฐสวัสดิการ หรือสังคมสวัสดิการ*. เอกสารบรรยาย
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาสาสมัครวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2015. *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. 2542. ลิงก์
ถาวร: [//th.wikipedia.org/w/index.php](http://th.wikipedia.org/w/index.php)

_____. (2554). สืบค้นจาก www.tddf.or.th/tddf/library/doc/library-2010-09-18-878.doc.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ”

ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1. ท่าน/คนในครอบครัว ได้รับสวัสดิการในเรื่องอะไรบ้าง
 - 1.1 ได้รับจากใคร/หน่วยงานใด ทำให้ถึงได้รับ ผลเป็นอย่างไร
 - 1.2 ตัวท่าน/คนในครอบครัวต้องการสวัสดิการด้านไหน อย่างไร จากใคร
2. สวัสดิการที่เด็กเยาวชนในครอบครัว/ในชุมชนได้รับมีอะไรบ้าง
 - 2.1 ได้รับจากใคร/หน่วยงานใด ทำให้ถึงได้รับ
 - 2.2 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสวัสดิการที่ได้รับ
3. ท่านมีความคิดต่อการจัดสวัสดิการให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
4. ท่านทราบหรือไม่ว่าเด็กเยาวชนบ้านเรามีปัญหาในเรื่องอะไรบ้าง ปัญหาอยู่ในระดับรุนแรง และปัญหาเกิดจากอะไรบ้าง
5. กิจกรรมด้านสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่คนในชุมชนสามารถจัดการจัดการได้เองมีอะไรบ้าง และควรเป็นลักษณะใด
6. กิจกรรมอะไรบ้างที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชน และใครจะเป็นเริ่มต้นสร้างกิจกรรมเหล่านี้
7. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์/กองทุนหรือไม่ ทำให้ถึงเป็นหรือไม่เป็นสมาชิก
8. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพธิ์สว่าง
9. ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานด้านสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพธิ์สว่าง
10. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อกิจกรรม“ตลาดชุมชน” ที่ดำเนินการโดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพธิ์สว่าง

**โครงการวิจัยศึกษารูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้า
และบ้านใหญ่ดงเจริญ ต.โพธิ์สว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย
แบบสัมภาษณ์เด็กและเยาวชน**

1. ชื่อ (ตญ./ตช./นาย/น.ส.)..... ชื่อสกุล.....อายุ ปี

กำลังเรียนชั้น

2. สวัสดิการ หมายถึง

.....
.....
.....

3. สวัสดิการที่ได้รับจากโรงเรียนมีอะไรบ้าง (เช่น เรียนฟรี งานวันเด็ก งานปีใหม่ กีฬาสี กีฬา
กลุ่ม อื่นๆ).....

.....
.....

มีความคิดเห็น อย่างไร

.....
.....

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

.....
.....

4. สวัสดิการที่ได้รับจากชุมชนมีอะไรบ้าง (เช่น งานปีใหม่ การรักษาความปลอดภัย อื่นๆ)

.....
.....

มีความคิดเห็น อย่างไร

.....
.....

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

5. สวัสดิการที่ได้รับจาก อบต. มีอะไรบ้าง (เช่น กีฬาเยาวชน ศูนย์เด็ก
เล็ก).....

มีความคิดเห็น อย่างไร

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

6. สวัสดิการที่ได้รับจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีอะไรบ้าง

มีความคิดเห็น อย่างไร

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

7. สวัสดิการที่ได้รับจากกลุ่มออมทรัพย์มีอะไรบ้าง (เช่น ทุนการศึกษา สวัสดิการกรณีเสียชีวิต
นอน รพ. ฝังไข่)

ความคิดเห็น อย่างไร

.....

.....

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

.....

8. สวัสดิการที่ได้รับจากครอบครัวมีอะไรบ้าง (เช่น เลี้ยงดู ซื้อเสื้อผ้า ซื้อหนังสือ การจัดงานวันเกิด ฯลฯ)

.....

.....

ความคิดเห็น อย่างไร

.....

.....

มีข้อเสนอแนะ

อย่างไร.....

.....

9. สวัสดิการที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน ควรเป็นอย่างไร (กิจกรรม รูปแบบ วิธีการ สถานที่ ช่วงเวลา)

.....

.....

.....

10. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ผู้สัมภาษณ์

วันที่

ประเด็นเวทีประชุม

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ”

ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1. บริบทชุมชนเป็นอย่างไร

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างไร
- 1.2 โครงสร้าง และความสัมพันธ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.3 ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การศึกษา สุขภาพอนามัยของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.5 ศักยภาพของชุมชนเป็นอย่างไร

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

- 2.1 แนวคิดการการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน
- 2.2 พัฒนาการการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.3 ผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.5 รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร
- 2.6 สวัสดิการเด็กและเยาวชนที่ชุมชนสามารถจัดการจัดการได้เองควรเป็นอย่างไร และมีอะไรบ้าง

3. สถานการณ์เด็กเยาวชนเป็นอย่างไร

- 3.1 ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
- 3.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนเป็นอย่างไร
- 3.3 ปัจจัยสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหามีอะไรบ้าง

4. รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชนควรเป็นอย่างไร

- 4.1 แนวคิดการจัดกิจกรรมควรเป็นอย่างไร
- 4.2 กระบวนการ และวิธีการการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชนควรเป็นอย่างไร

5. การบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

5.1 แนวคิด การบริหารจัดการเป็นอย่างไร

5.2 ผลการจัดสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

5.3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานด้านสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างมีอะไรบ้าง

6. กิจกรรม“ตลาดชุมชน” ที่ดำเนินการโดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

6.1 แนวคิด การบริหารจัดการเป็นอย่างไร

6.2 ผลการจัดสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

ประเด็นสนทนากลุ่ม

รูปแบบสวัสดิการเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว้าและบ้านใหญ่ดงเจริญ”

ตำบลโพสวง อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย

1. บริบทชุมชนเป็นอย่างไร

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนเป็นอย่างไร
- 1.2 โครงสร้าง และความสัมพันธ์ของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.3 ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.4 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การศึกษา สุขภาพอนามัยของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 1.5 ศักยภาพของชุมชนเป็นอย่างไร

2. รูปแบบการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร

- 2.1 แนวคิดการการจัดสวัสดิการเด็กและเยาวชน
- 2.2 พัฒนาการการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.3 ผลกระทบการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดสวัสดิการเด็กเยาวชนของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.5 สวัสดิการเด็กและเยาวชนที่ชุมชนสามารถจัดการจัดการได้เองควรเป็นอย่างไร และมีอะไรบ้าง

3. สถานการณ์เด็กเยาวชนเป็นอย่างไร

- 3.1 ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นอย่างไร
- 3.2 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กเยาวชนเป็นอย่างไร
- 3.3 ปัจจัยสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหามีอะไรบ้าง

4. รูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชนควรเป็นอย่างไร

- 4.1 แนวคิดการจัดกิจกรรมควรเป็นอย่างไร
- 4.2 กระบวนการ และวิธีการการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กเยาวชนควรเป็นอย่างไร

5. การบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

5.1 แนวคิด การบริหารจัดการเป็นอย่างไร

5.2 ผลการจัดสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างเป็นอย่างไร

5.3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนางานด้านสวัสดิการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อสวัสดิการชุมชนตำบลโพนสว่างมีอะไรบ้าง

รายชื่อทีมวิจัย

โครงการศึกษา “รูปแบบสวัสดิการที่เหมาะสมของชุมชนบ้านดงเว่นและบ้านใหญ่ดงเจริญ

ตำบลโพนสว่าง อำเภอมือง จังหวัดหนองคาย

ที่	ชื่อ – สกุล	ที่อยู่	ตำแหน่ง	ตำแหน่ง วิจัย
1	นางธัญญา ตันตระกูล	139 ม.10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	อดีตอาจารย์ประจำหลักสูตร ศูนย์การเรียนรู้เพื่อปวงชน หนองคาย (มหาวิทยาลัยชีวิต)	หัวหน้าทีม
2	นางอำนวยการ หาญธัญชัย	98 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง หนองคาย	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์ฯ/อดีต ผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5	ผู้ช่วยทีมวิจัย
3	นางสาวช่อเพชร สิงห์	23 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กรรมการกลุ่มออมทรัพย์/ ประธานกลุ่มสตรี หมู่ 10	ผู้ช่วยทีมวิจัย
4	นางเกียง ธารไกรราช	133 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	อสม.หมู่ 5/หัวหน้าคุ้มศรีชมชื่น/ กรรมการกลุ่มออมทรัพย์	ทีมวิจัย
5	นางละมุน นิลเกตุ	157 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
6	นางประกอบ พลเยี่ยม	87 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ/กทบ.	ทีมวิจัย
7	นางบุญชื่น สุทธิสาย	101 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ/อสม.	ทีมวิจัย
8	นางสมประสงค์ อุดม เพ็ญ	124 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ/กทบ.	ทีมวิจัย
9	ดช.สายทอง โคตรताल	58 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ. หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
10	ดช.สิทธิพล ศรีวีรัตน์	45 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ. หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
11	ดญ.กัญญาภรณ์ อารีพันธ์	144 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ. หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
12	ดญ.เจนจิรา ชันดี	47 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ. หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
13	ดญ.จารุวรรณ ธาตุทอง	10 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ. หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
14	ดญ.กชกร ดั่งพันลำ	55 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย

15	ดญ.พรชิตา อันภักดี	68 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	ทีมวิจัย
16	นางมะลิ หงษ์	52 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กองทุนสวัสดิการชุมชน	ทีมวิจัย
17	นายน้อย คนรู้	69 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กองทุนสวัสดิการชุมชน	ทีมวิจัย
18	นายสงวน เคนาอุปการะ	143 หมู่ 10 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กองทุนสวัสดิการชุมชน	ทีมวิจัย
19	นายยศ สิงห์	68 หมู่ 5 ต.โพนสว่าง อ.เมือง จ.หนองคาย	กลุ่มหมอดินอาสา	ทีมวิจัย